ВИДАВНИЦТВО ТОВАРИСТВА „ПРОСЬВІТА“.

150. → 1901. ← Книжочка 3.

I 1.543.431

АБРАГАМ ЛЇНКОЛЬН.

Цїна 30 сот.

В Товаристві „Просьвіта" у Львові (ринок ч. 10.) можна дістати:

I. Книжки для народу:

29. Старий Ефрем, Н. Устияновича	20 сот.
32. Роскази про небо і землю	24 „
33, 34. Роскази про сили природи, ч. I. і II. по . .	20 „
36. Оповідане о житю св. Бориса і Гліба . . .	20 „
37. Житє Т. Шевченка	28 „
38. Повістки для дітей	30 „
39. Що то таке провізория?	16 „
40. Сестра. Оповідане М. Вовчка	10 „
41. Байки Павла Свого	24 „
44. Вінок	16 „
45. Нива	20 „
50, 52, 70. Історния Руси ч. I. 30 сот., ч. II. 26 сот, ч. IV 32 сот., разом.	88 „
51. Зьвірята шкідні і пожиточні	64 „
55. На досьвітках	24 „
62. Житє св. Кирила і Методия	24 „
64. Лен і коноплї	28 „
67. Житє св. великомучен. і лїкаря Панталеймона .	20 „
71. Про живоплоти і лїси	20 „
75. Вен'ямін Франклїн	12 „
79. Відкритє Америки	24 „
87. Дрібна птиця господарска	20 „
93. Оповідане про рослини, О. Степовика	60 „
95 Маркіян Шашкевич. Про его житє і письма . .	36 „
122. Серед ледового моря. В. Чайченка	30 „
125—126. Ілюстрована історния Руси . . . . . 1 К.	— „
132. Іван Котляревский. В. Чайченка	20 „
133. Лїкар Ісаак	20 „
143. Григорий Квітка, оповідане Чайченка . . .	20 „
144. Галя, оповідане Загірноï	20 „
145. З житя Якова Кука, розказав К. Селецкий . .	20 „
146. Юрко Стефензон	24 „
147. Фінляндия і Сахара, В. Чайченка	24 „
148. Про нові гроші, д-ра К. Левицкого . . .	20 „
151. Про холеру	12 „
152. Дещо про землю	20 „
153. Сократ, грецкий учитель, Вас. Чайченка . .	24 „
154. Про польові пошкоди	12 „
155—156. Як дбати о здоровлє	50 „
157. Свояки	24 „
158. Три побратими	50 „
159—160. Про книги ґрунтові	60 „
161. Маркіян Шашкевич	20 „

АБРАГАМ ЛЇНКОЛЬН.

ОПОВІДАНЄ ПРО ЙОГО ЖИТЄ.

Ч. 38.

написала

М. Загірня.

В. Корженьовский

Коштом і заходом Товариства „Просьвіта“.

ВОЛОДИМИР
КОРЖЕНЬОВСКИЙ

ЛЬВІВ, 1901.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

I 1.579.431

2001 K 657/28

ВОЛОДИМИР
КОР...ОССКИЙ

Передмова про те, в якій землї се робило ся.

Року 1492 Італїянець Колюмб перший намисливши обплисти кораблем круг землї, щоб знайти дорогу до богатої Індиї, поплив від гішпанського берега на захід сонця і проопливши кільки місяцїв доплив до якоїсь нової, невідомої землї. Колюмб вірив, що знайшов дорогу до Індиї і прозвав людей знайдених у новім краю Індиянами. Аж пізнїйше дізнали ся люде, що се зовсїм не Індия і ту землю названо Америкою. Вона простягла ся двома великими шматками з півночи на південь, а посерединї ті шматки злучає вузенька смужка землї. Так ті шматки й звуть — той, що на північ — Північною Америкою, а той, що на південь — Південною Америкою. Почувши Европейцї від Колюмба та від його товаришів, що нова земля дуже багата на все та ще й на золото, узяли туди їхати, щоб забагатїти. Їхали Гішпанцї, Голяндцї, Французи, Анґлїйцї, Нїмцї; которі забагатївши, а то й не забагатївши, вертали ся до дому, а которі там зоставали ся жити. Кождий народ так уже й силкував ся в одному місцї селити ся: Французи до Французів тулили ся, Анґлїйцї до Анґлїйцїв. Як гурт людей з одного якого народу оселить ся в чужій землї, то те місце, де вони живуть, зветь ся кольонїя, а люде кольонїсти. І ото стали в Північній Америцї европейські кольонїї; найбільш було французьких та анґлїйських. Але-ж осажували ся кольонїсти не в безлюднїй землї, бо в Америцї жили вже люде — Европейцї звали їх Індия-

нами. Кольоністи з Европи почали в тих людей землю віднимати, а їх прогонили далї. Були, правда, й такі кольоністи, що купували землю, та їх було мало, а більш таких, що однимали. Індияни не поступали ся, боронили свого і в Америці раз-у-раз була війна. Подужували Европейцї, бо мали добру зброю, і вони прогонили Індиян усе далї в лїси.

Америка справдї була дуже багата країна: земля — родюча цїлина, ріки величезні, степи, лїси безкраї. По степах трава висока: чоловік верхи на конї в нїй сховаєть ся; по лїсах звіря, птаства всякого сила. У землї залїзо, золото і всякі иньші мінерали. То й не диво, що Европейцї плавом плили в Америку. Найбільше-ж їхало туди Анґлїйцїв, і вони осадили мало не половину Північної Америки своїми кольонїями. Управляли ся вони тодї так: скількись міст та сіл, що були близше себе, вибирали собі виборних людей, щоб вони усїм тим селам та містам давали порядок. І така спілка з сїл та з міст звала ся стейт, по нашому держава. Кожда держава порядкувала собі сама своїми справами. Але-ж не все робили держави так, як їм хотїло ся, бо люде в них жили Анґлїйцї і над ними порядкував з Европи анґлїйський король та анґлїйський парлямент. (Парлямент — то державна рада з виборних людей; вони в купі з королем установляють закони і порядкують у державі). Спершу державам добре було, бо анґлїйський парлямент не дуже мішав ся в їх справи, а далї він почав чинити їм усякі кривди, накидав на них великі оплати.

Все те не за малий час ізробило ся. Вже більше як двіста років минуло з того часу, як почали Европейцї селити ся в Америцї. Як не стало вже кольоністам Анґлїйцям снаги терпіти утиски від Анґлїї, то р. 1774 зібрали ся в містї Філядельфії на раду виборні люде з усїх 13-тьох держав і врадили воювати в Анґлїєю. І почала ся війна. Воювали довго і таки визволили ся кольонїї від Анґлїї і тодї заснували собі свою, нї від кого незалежну державу. Зветь ся вона „Північно-Американська Спілка“. Державний лад вони собі завели такий. Кожда держава сама у себе порядкує як знає; кожде місто в нїй, кожде село вибирає виборних людей.

Вони звуть ся депутатами. Депутати з'їздять ся у найголовнїйшому містї тої держави і там обмірковують усякі справи і встановляють закони й порядки в своїй державі. Се такий порядок у кождій державі, і иньша нїяка держава не має права до того мішати ся. Але як у держав і проміж себе спілка, то через те є такі справи, що спільні всїм державам, бо всї держави вкупі складають одну державу. Щоб такі справи рішати, збираєть ся иньша рада державна, що зветь ся конґрес. Кожда держава вибирає від себе до конґресу виборних людей. Конґрес збираєть ся в містї Вашінґтонї.

Щоб робити те дїло, яке загадає конґрес, та пильнувати, щоб усї слухали ся законів, — треба якоїсь людини. То вся держава вибирає собі чоловіка і той чоловік зветь ся президент. Вибирають його на чотири роки. Відбуде чотири роки, тодї або знов його-ж виберуть, або кого иньшого. Президент у купі з конґресом порядкує державними справами Північної Америки.

Все, про що в отсїй книжцї писано, робило ся в „Північно-Американській Спілцї".

І. Лїнкольнове дитинство.

В американській державі Кентукі жив хутором чоловік Томас Лїнкольн. Предки його давно вже виселили ся в Америку з Анґлїї. Сїм'я в Томаса Лїнкольна була невелика: жінка та маленька дочка, а р. 1809 народив ся ще син Абрагам (по нашому се буде Оврам).

Томас Лїнкольн із жінкою хоч і щиро працювали, а жили вбого, бо в них господарство було ще нове. Та в сїм'ї був лад, і любленим дїтям жило ся добре. Батько був зовсїм неписьменний, а мати вміла читати. Їм хотїло ся, щоб син їх був письменний. Недалеко від їх оселї жив чоловік Захар Райнї. Він завів у себе маленьку школу і як Абрагам підріс, то став до тої школи ходити вчити ся. Та йому не довело ся там довго повчити ся. У Лїнкольнів був сусїда, багатий пан, і були в него не-

вільникп Неґри (чорні люде), бо тоді в тій землї в багатих людей були невільники — от як у нас колись панські люде були; тільки ще гірше було тим невільникам жити, нїж нашим крепакам. Абрагам ходив до школи через панову землю і потоваришував з його невільником. Невільник жалував ся Абрагамови на своє тяжке житє і тим панови те товаришуваннє не сподобало ся, і він не дозволив Абрагамови ходити по своїй землї. А иньшого шляху не було, то й довело ся Абрагамови кинути школу. Тоді віддали його й сестру до иньшої. До неї ходити було дуже далеко і вчитель такий був, то й сам мало що знав. Та вже хоч і негарна була школа, а діти таки ходили до неї. Коли-ж і тут не довело ся довше повчити ся через того-ж таки сусїду-пана. Він, розсердивши ся на Абрагама, почав усяким способом його батькови дошкуляти. Через те, та ще через те, що тяжко було дивити ся, як сусїда знущаєть ся з своїх невільників, продав Томас Лїнкольн свою землю і в осени 1816 року склав своє вбоге добро на віз та й поїхав з сїм'єю шукати собі місця на селитьбу.

Лїнкольн їхав на захід сонця в державу Індияну. Їхали не день і не тиждень, а довго їхали, поки знайшли собі місцину до вподоби у лїсї, край веселої річечки. Земля нїчия була, кождому вільно було займати, скільки схоче. То Лїнкольни обібравши собі місце, зараз на йому й розташували ся. Батько нарубав россохуватого дерева, позабивав у землю, заплїв з трьох боків, зверху покрив, і ото в тій повітцї почала сїм'я жити. Та в повітцї довго не виживеш і він заходив ся рубати дерево на хату та обтїсувати. Батько працює, і син, хоч малий, а йому пособляє. Довгенько вони працювали і таки поставили собі хату. Правда, вона була не велика, навіть не на помостї, та все-ж у нїй краще й захистнїше жити, нїж у повітцї. Ще зробили стіл та стільчиків скількись, та ліжко. Ото й усе. Перину на ліжко сухим листєм замісь піря насипали. Абрагам спав не в хатї, а на горищі (поді). Дала йому мати пару коців: один постелить, другим укриєть ся та й спить собі і хиба вже дуже змерзне було в зимі, так прибіжить у хату та на ліжку погріеть ся.

Ото хату зробили, є де жити; тоді треба було про те подумати, щоб посїяти хлїба. А сїяти нї на чому, бо круг хати лїс густий та високий зняв ся, а поля нема. Взяв батько вирубувати лїс та вивозити та пеньки викорчовувати. І син не гуляє, батькови пособляє. Оба вони тяжко працювали, кождий по своїй силї, звісно, поки визволили з під лїса клапоть землї і засїяли його. Отсе вже тепер буде в них і хлїба трохи, і горо́дини. А в лїсї багато звіря та птаства.

— Буде що їсти, не сидїтимем голодні, — каже Томас Лїнкольн.

Та з того невеличкого клаптика землї, що вони собі придбали, не можна було прожити сїм'ї, хоч вона й невелика була, то знов заходили ся Лїнкольни, батько і син, визволяти землю з під лїса. І вони працювали дуже щиро, з усеї сили. Але-ж Абрагамови ще і вчити ся хочеть ся, думає він собі: „От як би менї навчити ся читати так гарно, як мама читає". І ото що вечера сїдає він з книжкою проти груби. У грубі ясно-ясно горить, Абрагам читає книжку або пише. А пише він не пером і не на папері, бо того припасу не було в него, а пише крейдою на гладенькій дощечцї; а як захоче, щоб чорне писаннє було, то заструже паличку, обпалить з одного боку та нею й пише. А як на полї, то просто паличкою по землї пише. Як утомить ся працювати, то сяде одпочити та й пише собі. Ото одного разу пише він, а сусїдин хлопець побачив і питає:

— Що то ти робиш?

— Пишу, — каже Абрагам.

— Овва! Умієш ти писати! Ну, що-ж ото ти писав?

— Імя своє написав.

Хлопець не поняв віри, побіг і привів свого батька, а той трошки вмів читати. От він дививсь-дививсь і таки розібрав, що написано і прочитав голосно:

— Аб-ра-гам Лїн-кольн.

Як прочитав, то так з повагою на Абрагама поглянув, що той такий малий, а знає писати. Тодї бо ще в Америцї багато було таких, що не знали нї читати, нї писати, — то тепер там кождий уміє.

Книжок у Лїнкольнів небагато було, всього три: Біблїя, катехизис та буквар. Багато розділів з Біблїї та ті дві книжки Абрагам, часто читаючи, вивчив на память. Та йому хотїло ся в школї вчити ся, а школи поблизу не було.

Отак і жили собі Лїнкольни в лїсї, а тодї приїхали дядько й тїтка Абрагамової матери і оселили ся біля них. У них був хлопчик сестрінець і з тим хлопчиком Абрагам дуже потоваришував.

II. Тяжке горе.

Стало Лїнкольнам веселїйше жити з родичами, і ото прожили вони з ними рік. А тодї стало ся Томасови Лінкольнови та його дїтям велике нещастє. Вмерла його дружина й посиротила його з малими дїтьми. Плачу та журби за нею було багато, а найдужче Абрагам за нею журив ся, бо вона була така ласкава, така добра, так гарно було Абрагамови з нею. Він потім, уже дорослим бувши, завсїгди казав було: „Коли є в менї що добре, то се з материної науки; бачивши її добрість, я й сам силкував ся бути таким, щоб людїм гарно було зо мною жити“.

Викопав Томас глибоку яму, щоб звір тїла не вигріб, та й поховав у нїй свою дружину. Сам поховав, бо церкви поблизу не було, то й нїкому було похорон відправити. І дуже йому жалко було, що не відправлено над жінкою похорону. Коли вже так не скоро, місяцїв через девять після її смерти він прочув, що десь далеченько, верстов за сто, живе пастор (піп). Він і каже Абрагамови:

— Ти, сину, вже наче добре писати навчив ся, — може зумієш написати листа?

— А може й зумію, тату, — каже Абрагам.

— Ну, то сїдай пиши!

У хлопця тодї вже було чорнило. От він узяв паперу й чорнило, сїв за стіл і налагодив ся писати. Йому й гарно, що от він лист писатиме, і страшно наче, бо

вперше. От батько проказує лист до пастора, щоб приїхав похорон над жінкою відправити, а Абрагам пише, що батько каже. Дописав, прочитав батькови і обидва зраділи: батько того, що син його так навчив ся, що вже й лист напише, а син і собі радіє, що таки написав.

Пастор лист одержав і за кільки тижнів приїхав. Підїхав до хати, а Абрагам вибіг на зустріч, привитав ся й питає:

— Се-ж ви мабуть мій лист відібрали, що приїхали?

— То-б то мабуть лист від твого батька? — каже пастор.

— Ні, мій лист, бо то я його писав, — упевняє Абрагам.

Пастор осьміхнув ся:

— Відібрав, — каже, — як що справдї ти сам його писав, то се гарно, бо написано добре.

Абрагам зрадів:

— Се мій перший лист, — каже.

Пастор відправив похорон і поїхав собі.

Абрагамови після материної смерти ще побільшало роботи, але він усе-ж читав та писав хоч прихапцем. От тільки книжок не було нових і він тим журив ся, бо ті книжки, що дома були, вже не то попрочитував, а й повивчав. Бачивши батько таку прихильність синову до книжок схотїв справити йому радісну несподїванку. Одного разу прийшов він у вечері до дому і вузлик із чимсь принїс та якось так особливо глянув на сина. Хлопцеви цїкаво, думає: Що-ж то батько принїс? А батько помалу розвязує вузлик. Розвязав, аж там книжка, правда, старенька вже, обідрана, але ж Абрагамови то був найкращий подарунок. Книжка та була дуже гарна повість анґлїйська, звала ся: „Прочанинові мандрівки“. Абрагам швидко прочитав її і вже хотїв був починати в друге, аж тут сусїда дала йому прочитати „Байки Езопові“. Ті байки так йому сподобались, що незабаром він більшу частину їх знав на память. А після байок він здобув собі ще одну книгу: про Юрка Вашінґтона. Вашінґтон — то великий чоловік. Він був головним проводирем Американцїв у війнї з Анґлією, і дуже пособив їх визволеню. І він був першим президентом, як визволені Американ-

ські держави почали жити на свою руку. Він дуже багато добра зробив свойому народови, і тим кождий Американець добре знає, хто був Юрко Вашінґтон і шанує його. І в Лінкольновій сім'ї добре знали про него. Абрагамів дїд воював ся з Анґлїйцями і часто оповідав про Вашінґтона. Абрагам дуже радий був прочитати книжку про житє Вашінґтонове, про житє того чоловіка, що так багато добра зробив свойому краєви.

III. Мачуха.

Томасови Лінкольнови було важко господарювати з малими дїтьми без жінки, то він і одружив ся в друге з вдовою Саллї Джонстон. У неї було троє дїтей — син та дві дочки. Та з сього не стало поганїйше в Лінкольновій сїм'ї, бо і його й жінчини дїти жили між себе так гарно, мов були рідні. Друга жінка Лїнкольнова була трохи заможна. Вона перевезла своє добро, і тодї Лїнкольнові дїти зроду вперше побачили справжнї столи та стільцї і лягли спати на справжнїх ліжках. Ще й одежу їм справили кращу. У хатї помощено поміст і стало в нїй чистенько й гарненько. Мачуха чоловікових дїтей мала за рідних і була для них дуже добра. Вона була трохи осьвічена і скоро помітила, що Абрагам розумний хлопець і до науки дуже охочий. Коли тут і школу поблизу заведено. Мачуха почала посилати Абрагама туди. Він учив ся добре, за всїх школярів краще, та на жаль через кілька тижнів школи не стало, і довело ся йому знову вчити ся самому, та мачуха трохи пособляла. І вже аж через чотири роки знову школу заведено, та й тепер не надовго, але все-ж Абрагам де чого в нїй навчив ся. В школї було йому добре, бо товариші його любили за те, що був правдивий і дуже добрий і ніколи нї з ким не сварив ся, а ще й товаришів мирив, як вони часом знимали сварку. Хлопцї школярі часто ловили пташок та звірючок усяких і мучили їх та держали в неволї. Абрагам завсїгди обороняв їх від товаришів. То словами обороняв, а то ще написав про те-ж і давав товаришам те своє писанє читати.

Книжок у Абрагама потроху більшало: мачуха купила йому книгу про житє одного Американця Генрі Клея, — вона знала, що книжка йому найкращий подарунок; а одну книгу він сам собі заробив. Се так було: Як довідав ся Абрагам, що в його вчителя є книга про Вашінґтона — більша й краща від його книги, він попросив її у вчителя прочитати. Учитель дав і каже:

— Ти-ж читай не поспішаючись. Держи книгу в себе поки схочеш, аби гарно прочитав та зрозумів.

От і почав Абрагам читати книжку, і вона йому дуже сподобала ся, так що йде він робити на поле чи в ліс, то бере й книжку з собою. Як є вільна хвилина, то почитає трохи, а тоді сховає книжку в дупло і добре її там прикриє, щоб чим не пошкодило. А одного разу пішов великий дощ. Після дощу прибіг Абрагам до дерева, вийняв із дупла книжку, а вона вся мокра, так і тече з неї. Аж заплакав хлопець побачивши се. Що його робити? Узяв він книжку, порозкидав проти сонця, висушив її, пообчищав, а все-ж зопсована книжка. Думав-думав, що його робити, а тоді пішов до вчителя. Той здивував ся, що так швидко Абрагам приніс книгу і питає:

— Хиба вже прочитав?

— Ні, не прочитав, та мені нещастя стало ся.

Він розгорнув книжку, показав учителеви і розповів, яке лихо стало ся.

— Шкода книжки! — каже вчитель.

Абрагам каже:

— Пане вчителю, я купив би вам нову книжку замісто сеї, та грошей не маю. Так уже будьте ласкаві, дозвольте мені відробити вам за шкоду.

— Добре, — каже вчитель, — у мене тепер женці жнуть, то приходь і ти завтра жати.

— Прийду, — каже Абрагам, радий, що зможе відробити вчителеви за шкоду.

Другого дня тільки розвиднило ся, уже Абрагам жне на вчителевій ниві. Він увесь день щиро працював, а ввечері учитель сказав йому:

— Ти так працював сьогоднї, що не тільки за шкоду відробив, а й заробив книжку. Візьми її, вона вже тепер твоя.

Щасливий Абрагам забрав зароблену книгу і веселий побіг до дому.

Абрагам мав дуже добру память і вмів гарно говорити, то часто він оповідав людям про те, що читав у книжках. А то ще він ходив на всякі збори. Його родич і товариш Денис Генкс ходив туди з ним і ще де-які хлопцї. На збори сходили ся люде й балакали про всякі громадські справи та про віру; казано там промови всякі та проповіди, бо там проповіди можна казати не тільки в церкві. Хлопцї все слухали уважно, а потім у свойому гуртї обмірковували те, що чули. Абрагам звичайно висняв, як що хлопцї чого не зрозуміли. Бувало так, що люде жнуть, або ще яку гуртову роботу роблять, а Абрагамови схочеть ся щось цїкаве розказати людям, то він скочить на пеньок і почне говорити. А люде покинуть роботу та й слухають його.

Той же таки родич його Денис Генкс казав потім уже: „Як підемо було з Абрагамом у містечко Джентрівіль, воно було недалечко від нас, та як почне він до людей говорити, то ті до півночи його слухають. Я було, натомивши ся, схочу спати, та иноді не діждавши ся кінця піду собі, а він усе говорить. Він не про самі поважні речи говорив, а бувши зроду дуже веселий, часто розказуе що небудь таке чудне та веселе, що всї люде сьміють ся. Його тодї так і звали „веселий Абрагам“.

IV. Парубок — наймит.

Абрагам виростав дуже швидко. Як минуло йому шіснацять років, то він був заввишки мало не півтора метра. І він був не тільки високий, але й дужий. Він сам, уже дорослим бувши, казав, що не бачив, щоб хто так глибоко загнав сокиру в дерево, як він тодї. І підняти він міг сам те, що иньші піднимали втрьох. Мозолїв на руках від роботи було в него не менче, як і в батька,

бо він працював дуже богато. Як дома не було чого робити, то ходив поденно робити до сусїдів або наймав ся де небудь. Роботу знаходити йому було не важко, бо кождий рад був веселому, працьовитому й невередливому робітникови. Він нїякої роботи не цурав ся: і звичайну важку мужицьку роботу робив, і дитину малу бавив, — і пироги лїпив та пік — усього вмів. До одного чоловіка він був найняв ся за перевізника на порон, а замісь того довело ся йому і на полї робити, і конї пасти, і кукурузу жорнами молоти, а часом і окропи гріти, і їсти варити. І все він робив так, що аж дивити ся було весело.

У того господаря Абрагамового було кілька книжок і між ними „Істория Північно-Американської Спілки“. — Абрагам, звісно, випросив їх прочитати. Та в день не можна за роботою, так він у ночи читав. А він спав ув однїй хатї з господарським сином. Той одного разу й напав ся:

— Гаси сьвітло!

ВОЛОДИМИР КОРІКЕНЬОВСКИЙ

Абрагам каже:

— Я ще почитаю трохи.

Тодї син господарський розлютував ся і вдарив Абрагама. Абрагам нїчого не сказав йому, але сьвітла не погасив і читати не кинув.

Одійшовши від того господаря, Абрагам побув трохи дома, а тодї став у містечку Джентрівілї за прикащика в крамницю до крамаря Джонса. Купець побачив, що Абрагам дуже розумний парубок і схотїв пособити йому осьвічувати ся. Він добував гарні книжки і давав Абрагамови читати. Абрагам читав і богато чого навчав ся. Іще він читав ґазети і з них довідував ся, що робить ся на сьвітї, які де порядки, як живуть люде по ріжних краях. У крамницю сходило ся чимало осьвічених, розумних людей. — Абрагам розмовляв з ними, розпитував про цїкаві йому речи, про громадські справи, як що робить ся і в свойому краю, і по иньших краях. Та на жаль не довго довело ся йому бути в крамницї, бо господар кинув крамарство. Тодї р. 1827 Абрагам найняв ся до столяря Вуда. Там він не сам робив, бо ще наймити-челядники були. Абрагам нїколи нїчого не пив, а товариші його здорово піячили. От він і написав про те, що не треба

BIBLIOTEKA BN NARODOWA

пити і вияснив, чому не треба, і те його писане видрукувано в ґазеті. Тоді ще написав він про громадські справи, і те писане видрукувано теж у ґазеті. Кажуть, що обидві ті статі написав дуже добре.

V. Мандрівка рікою.

Абрагам читав багато і чув багато, а бачив дуже мало чого, і схотіло ся йому хоч трохи побачити сьвіта. Недалечко від їх хутора текла велика ріка Огайо, і Абрагам намислив поплисти нею до міста. А щоб не дурно плисти, він і діло надумав і каже батькови:

— У нас, тату, чимало зерна продажнього та й ще де що є, то зробімо плот, складемо на него все продажне, та й повезу я в місто попродаю.

Батько згодив ся, і вони зробили плот, склали на него все, що мали продажнього, і поплив Абрагам плотом за водою у велике місто. Самому керувати плот було важко, а надто там, де треба обминути вир, або де ріка круто повертає; та дужому Абрагамови те було дармá. Він плив собі помалу, роздивляючи ся на зовсїм нові йому місця; иноді й з людьми розмовляти доводило ся, бо чимало плотів плило рікою.

Доплившии до міста, Абрагам добре спродав ся, трохи пожив у містї, щоб роздивити ся, як там люде живуть, та розпитати ся, про що хотїло ся, а тодї вернув до дому.

Про те, що Абрагам возив хлїб у місто і добре спродав, прочув один богатий чоловік. Він приїхав до него й просить:

— У мене, — каже, — чимало хлїба продажнього та солонини. Одвези, спасибі тобі, аж у місто Новий Орлеан та попродай. І тобі добре буде, й менї, бо ти заробиш добре, а я певний буду, що все до дїла зроблене. Я й сина свого з тобою пошлю, бо плот великий, важкий буде, одному керувати не можна.

Мабуть той чоловік дуже вірив Абрагамови, що такому молодому парубкови приручав стільки добра. Плисти треба було не в те місто, куди Абрагам возив свій хлїб,

а в иньше, більше, а до него дуже далеко: 2500 кільометрів треба плисти величезною рікою Міссісіпі. Та Абрагам був певний, що зробить діло як треба і радо взяв ся за него.

Зроблено великий плот, навантажено його всяким добром, на плот стали Абрагам з господаревим сином Джоном (по нашому Йван) і поплили вниз за водою. — Спершу плили рікою Огайо, а потім виплили в ріку Міссісіпі. А вона широка - широка, а по нїй дерево всяке пливе: котре вже впало, то пливе плазом; а декотре як стояло, так стоячи й пливе, зелене та гарне. То величезна ріка попідмивала кручі, поодривала дерева з корінем і з землею, то вони й плили по нїй. Хлопцї так на ріку задивили ся, що й плота пильнувати забули. Коли щось як штовхне його! — аж вони попадали. Посхоплювали ся, дивлють ся, аж то дерево, пливучи повз плот, зачепило його. Тодї вже хлопцї годї на ріку задивляти ся, — узяли знов плота пильнувати. А пильнувати добре треба було, бо раз-у-раз доводилось вири та чорториї обминати, та оті дерева, що несла вода. І плотів багато рікою, то треба дивити ся, щоб не вдарити ся об який. Хлопцям важко приходило ся, бо плот був великий, важкий: треба було великої сили, щоб керувати його. Захисту від дощу та вітру не було ніякого. Так вони й спали просто неба. Вогню розпалювати не можна було, щоб плот не займяв ся. А тодї саме часто великі дощі йшли та бурі великі були. Без огню нї обігріти ся, нї обсушити ся ніяк, нї їсти зварити, і вони жили без вареної страви. Та ще тодї чимало лихих людей плавало рікою. Вони нападали на плоти й грабували. І нашим парубкам не минуло ся зазнайомити ся з ними.

Одного разу підогнали вони плот до берега і полягали спати. Було дуже темно. Так як опівночи Абрагам прокинув ся, бо щось зашелестїло. Він питає: „Хто там?“ Ніхто не озиваєть ся. Він збудив Джона. Той схопив ся переляканий, питає:

— Що там? Розбійники?

Абрагам знову питає:

— Хто там?

Нїхто не озиваеть ся, а тільки чути, що шепочуть ся люде. Коли бачуть, аж коло плота четверо людей, і один уже лїзе на плот. А в парубків нїякої зброї не має. Розбійник вилїз на плот та як ударить Джона кілком по голові. Той так і присїв. Абрагам вихопив кілок у розбійника, а його скинув у ріку. Тодї ті три кинули ся на плот. Та їм не пощастило: парубки таки прогнали їх геть. Але ж і Абрагама здорово вдарено кілком по руцї і ножем у лице, так що мало ока не виштуркнуто, а шрам на лицї лишив ся на віки.

Іще й иньші пригоди бували їм. Одного разу така велика буря звіялась, що мало плота не розбила. — Та хлопцї в пригодї вміли собі зарадити, і плисти їм було все ж дуже весело, бо раз-у-раз бачили все нове. Рікою плило багато плотів та кораблїв. Абрагам до всього придивляв ся пильно, розмовляв із людьми, розпитував. Іще до Нового Орлеану не доїхали, а вже він багато сьвіта побачив, багато чого почув.

Нарештї доплили до Нового Орлеану. Велике-велике місто, людьми так і загусло. Абрагам зараз по купцях кинув ся і швидко попродав усе, що привіз. Тодї вони роздивили ся добре на Новий Орлеан і поїхали собі до дому. Абрагам був дуже радий, що їздив так далеко. — І той чоловік, що його наймав, теж був радий, бо його добро гарно попродали.

VI. На нових оселях.

Живе собі Абрагам Лїнкольн, працює, книжки добуває та читає. Вже йому двацять перший рік. Парубок з него був надзвичайно дужий, але зовсїм нечепурний. Високий аж гнеть ся, а в плечах вузький, голова проти тїла дуже мала, вуха стирчать, рот великий, високе чоло все в зморшках, над ним волосе стирчить. Брови густі, а з під них дивлять ся очи розумні, ясні та ласкаві. Як веселий Абрагам, так очи в него аж сяють. Руки довгі з величезними кулаками. Він потім уже так про них казав:

— Я своїм рукам не міг цїни скласти. Може нї один дука не дивив ся на свої скарби з такою радістю та любовю, як я на свої руки. У мене було богато всяких замірів, і все мусїли зробити мої плечі й руки.

Одежа на ньому завсїгди була вбога, бо він зароблені гроші віддавав батькови, а на себе тратив дуже мало. Про одежу він так казав:

— Краще купити гарну книжку, нїж справити дорогу одежу.

Як минув йому двацять перший рік, то він подумав: „Тепер уже в батька господарство добре йде, то піду від нього і буду вже на себе заробляти, собі господарство буду дбати“. От же так не вийшло, бо Абрагамів батько прочув, що в державі Іллїнойсї багато краща земля і схотів туди переселитя ся. То вже Абрагамови не випадало під такий час іти від батька. Батько продав свій хутір, і тодї переїхали вони в державу Іллїнойс. — Там справдї земля була богатша і жити буко краще. — Абрагам у двох із дядьком нарубали дерева, поставили хату, більшу й кращу, нїж на давнїм хуторі, побудували в дворі, що треба було, тодї обгородили поле, 12 морґів, що купив батько. Обробивши ся, Абрагам думав уже йти на себе заробляти, та знов не довело ся. По тих місцях прокинула ся велика пошесть, багато людей умирало, і батько Абрагамів, тїкаючи від пошести, переїхав звідти в иньше місце в тій самій державі Іллїнойсї. Абрагам і тут поробив усе, що треба було батькови на новій оселї і аж тодї пішов від батька заробляти на себе.

Саме тодї один крамарь із міста Нью-Салєму, на прізвище Оффет, попросив Абрагамового дядька одвезти баркою в Новий-Орлєан пшеницю й кукурузу. Той каже:

— Як Абрагам поїде, то й я поїду, а без него не хочу.

Оффет тодї попросив і Абрагама їхати. Той каже:

— Добре, поїду.

І вони поїхали в чотирьох: Оффет, Абрагам з дядьком та ще один чоловік. Абрагам добре вже знав, як їхати і кому продавати, і вони добре доїхали і продали все.

VII. Про невільників Неґрів.

Ходячи в Новім Орлеані по базарі, побачив Абрагам уперше на віку, як продавано невільників Неґрів. — Чорні жінки, чоловіки, дїти майже голі сидїли закуті в кайдани, щоб не втекли. Коло невільників похожали їх пани та доглядачі з довгими канчуками в руках. Деякі кричали, закликаючи купцїв та вихваляли свій крам.

— Ось продажнїй невільник, має трицять і пять років, страшенно дужий, годящий на найтяжчу роботу.

— Ось дївчина вісїмнацяти років, чепурна, здорова, вміє прибирати в хатах, прати, шити і всяку иншу жіночу роботу.

Деякі невільники, найбільше жінки, плакали, і їх за те бито канчуками.

Приходили покупцї, вибирали собі невільника, обглядали його мов коня чи вола, а пан підгонив його канчуком, щоб швидче повертав ся.

При Абрагамі продано одну сїмю. Спершу хтось почав торгувати чоловіка, але не купив, бо дорого за него правлено. Бідні чоловік та жінка кинули ся пану до ніг, благали, щоб не розлучав їх, а продав у одні руки, але пан крикнув: „Гетьте, собаки!“ — вдарив їх ногою і пішов геть.

Трохи згодом чоловіка таки куплено. Він не хотїв іти від жінки та від сина; жінка та син не пускали його від себе. Їх усїх дуже бито: бив і той пан, що продав, і той, що купив; чоловіка взято й поведено. Тодї прийшов іще якийсь пан і купив хлопця. Його відірвано від матери й поведено, а мати лишила ся сама. Вона спершу кричала, і пан бив її нагаєм і ногами, а тодї вона замовкла й сидїла як мертва.

Абрагам Лїнкольн бачив те все. Він і ранїйше знав, як тяжко жити невільникам Неґрам, як над ними знущають ся; ще малим хлопцем він товаришував із Неґром і багато від нього чув про невільницьке житє, але те вперше бачив, як їх продають. І він заприсяг собі, що все житє своє боротиметь ся як могтиме проти великої кривди людям, проти рабства.

Спершу в Америці Неґрів не було. Вони родом із Африки. На колїр вони не такі як ми, не білі, а чорні. У тих американських краях, що лежать південнїйше, дуже добре росте тютюн, риж, цукрова тростина і бавовна. З тих ростин добрий прибуток, але ж і праця коло них дуже важка, бо там дуже душно, а всї ті ростини люблять болотяні місця, а робити на болотї дуже шкідливо, бо нападає пропасниця така люта, що вмирають із неї. Та ще бавовна як поспіє, то від неї дуже поганий дух, і він шкодить здоровлю. Ще не задовго по відкритю Америки Европейцї придумали замісь слабосилих Індіян спроваджувати з Африки Неґрів для сеї тяжкої працї. — Тілько при їх помочи було можливо заводити широкі лани з тими пожиточними ростинами. Ті лани називали ся плянтациї, а їх властителї плянтаторами. Перші почали заводити в себе рабів Французи та Гішпанцї. Раб — то все одно, що віл чи кінь. Пан мав право його продати, чи подарувати, чи проміняти хоч би й за собаку. Міг забити свого раба, і його за те не карано. Часто й густо, продаючи, розлучали сїмю, і всїм байдуже було до того, що почувають ті нещасливі люде, бо їх не вважано за людей, а за товариыу; а в тім товарину чи собаку дужче жалувано, нїж Неґра. Коня пан годував добре, дадав йому відпочити. Неґрів годовано поганїйше як собак і хати їх були поганїйші як хлїви. Коли стомлений і знесилений або хорий Неґр падав, не можучи робити, то доглядач бив його канчуком, аж поки той не схопив ся до роботи, хоч би мав згинути на місцї.

Неґри, живучи зроду в душній країнї, позвикали до духоти і їм не так важко було робити під палючим сонцем, як Американцям. Але все ж і вони не видержували тяжкої працї та поганого житя, і дуже богато їх умирало. А де які втїкали. Утече Неґр та й ховаєть ся по болотах та по всяких нетрах, простуючи до північних держав, де не було рабства. Він знає, що як пощастить йому добути ся до такої країни, то буде там вільний. Та дуже-дуже мало було таких, що визволяли ся, бо плянтатори добре вміли ловити втїкачів. У них були добре вимуштровані собаки, і скоро втїк Неґр, зараз пускано собак, вони по слїду приводили людей до втїкача, а тодї

його брали і люто карали. А коли й пощастить утекти так, що й собаки не винюшать, то блукає-блукає бідолашний такими нетрами, де не можна зустрінути людини, та й умре з голоду. Отже хоч і знав раб, що тяжка кара, а то й смерть дожидає його, а все ж тікав, щоб хоч малу часинку пожити на волї.

Де далї, все більше привожено Неґрів у Америку. Постали такі купцї, що торгували „чорним крамом“ або „живим крамом“, — так вони звали Неґрів. З усяким иншим крамом купцї поводили ся краще нїж з Неґрами. Ще ідучи з Африки в Америку зазнавали Неґри багато лиха. Їх набирали на корабель дуже багато і загоняли в трюм (спідню часть корабля). Їх бідних нагонено туди стільки, що нїде було не то лягти, а й сїсти; дихати нїчим, не стає повітря. Ще в день хоч ляду відчинювано, то вільнійше було дихати, а на ніч ляду зачинювано й замикано, і бідні люде ледво могли дихати; з того хорували, а слабші вмирали. Рано ляду в трюмі відчиняли, і як уже трохи провітрило ся там, тодї йшли туди матроси, забирали тих Неґрів, що за ніч повмирали, і кидали в море, а живим давали їсти. Годовано їх дуже погано, не дивили ся, що їжа заснїтїла чи гнила. І з тої їжи багато вмирало. Та купець не дуже тим журив ся, що „чорний крам“ мре. Аби хоч половину довезти, то й то бариш буде добрий.

Спершу раби були по всїх державах, а потім у північних їх усе менчало, а в південних більшало. У північних державах багато людей почало повставати проти рабства. Ще як Американські держави були під Анґлїєю, то держава Вірджінїя кілька разів просила анґлїйського короля Джорджа III. затвердити закон, щоб заборонити привіз рабів із Африки. Бо хоч на соймі в Вірджінїї і встановлено такий закон, але щоб той закон мав силу, мусїв король потвердити його. Та король не потвердив і навіть сам своєю рукою написав лист до ґубернатора, щоб той нїяким робом не позволяв касувати невільництво. Але серед людей усе дужче ширили ся думки про те, що рабство — то велика кривда людям, і в рештї почали засновувати товариства, щоб гуртом повставати проти тої кривди. До Вірджінїї хотіли прилучити ся ще три держави,

щоб знову писати до короля. Але саме тоді американські держави визволили ся з під Анґлії і заснували свою Спілку.

Оголошуючи свою незалежність від Анґлії нова держава писала, що Бог усїм людям дав однакові права, через те і в Північно-Американській Спілцї всї люде матимуть однакові права і всї могтимуть дбати про своє щастє. В північних державах жили здебільшого потомки Анґлїйцїв та Німцїв. Там працю поважано й шановано, але-ж працю вільну, а невільницьку працю вважано за кривду нещасливим людям. І ось скоро американські держави відокремили ся від Анґлії, зараз північні держави скасували в себе рабство. А в південних державах жили потомки Гішпанцїв та Французів. Там працею гордовано, самі працювати не хотїли й соромили ся, то-ж не тілько не скасували в себе рабства, а з усеї сили обстоювали за ним і хотїли, щоб і в північних державах були раби.

Як заснувала ся Північно-Американська Спілка, то всїх держав у ній було пятнацять. Але богато людей виходило з держав і селило ся далї на захід на вільних землях. Як заселяв ся значний шмат землї, то називано його територія, і конґрес із президентом настановляли людей, щоб там порядкували. Потім, як уже людей у териториї ставало багато, вона ставала державою. Держава вибирала собі свій сойм, прилучала ся до „Північно-Американськоі Спілки" і мала такі самі права, як і старі держави. Північні держави хотїли, щоб у нових державах не було рабства, а південні — щоб було. З сього повставали сварки. Нарештї року 1820 конґрес видав такий закон, що рабство може бути тілько в південних державах, а в північних і в усїх нових усї люде мусять бути вільні. Закон сей звав ся Міссурійська згода, бо ріка Міссурі дїлила вільні держави від рабських. Правда, люде в північних державах хотїли, щоб нїде не було рабства, та бачили, що плянтатори нї за що не зречуть ся його і будуть навіть за него воювати ся. Північні держави не хотїли заводити війни і попускали плянтаторам. А їм і грошеві втрати були з того, що південні держави мали рабів. У північних державах було багато за-

водів та фабрик. Там багато ткали, багато всячини робили, і тими виробами торгували. А в піденних державах заводів було мало, там усе були плянтациї. На плянтациях дурно працювали раби Неґри і через те плянтатори дуже дешево продавали в Европу бавовну, тютюн, цукор. Европейці ткали з американської бавовни деякі тканини і привозили в Америку і продавали дешевше, ніж Американці з північних держав продавали свої вироби, бо тоді в Европі були кращі машини, ніж у Америці, тим Европейці й могли продавати свої вироби дешевше. Американці з північних держав через се тратили заробіток, бо їм ніде було продавати свої вироби. Тоді Вашінґтонський конґрес накинув на всї европейські вироби велике мито і вони дуже подорожали. Плянтаторам се не сподобало ся, та мусїли корити ся, бо тих законів, що конґрес установляв на всю державу, мусїли слухати. Отже плянтатори не кидали надїї колись ізнов повернути справу по свойому і може навіть завести рабство знов по всїй державі. А маючи рабів, вони могли і таку надію мати. Рабів у них було багато — з чотири мілїони, і хоча раби самі нїяких прав не мали, але на виборах їх голоси лїчено, а голосував за своїх рабів їх пан. Значить, який плянтатор мав більше рабів, той мав і більше голосів. І що більше було-б у плянтаторів рабів, тим дуже могли-б вони порядкувати в державі. Тим і надїяли ся вони, придбавши більше рабів, їх голосами завести ще більше рабство.

Ото-ж ся велика кривда над безневинними людьми дуже пекла Абрагама Лїнкольна. Хотїло ся йому зробити так, щоб того лиха не було в його краю.

VIII. З купця землеміром.

Повернувши ся з Нового Орлеану до дому, Оффет намислив завести в містї Ню-Салемі крамницю. А торгувати в нїй він покликав Абрагама Лїнкольна, бо сам бачив, як він гарно спродав у Новому Орлеанї. Абрагам згодив ся. Перед тим, як іти йому в Ню-Салем, стала ся

така пригода. Приходить до него один чоловік, Даніель Нїдгам. А се був славетний на всю округу борець. От він і каже:

— Доси мене ще ніколи нїхто не поборов, а тепер кажуть, що ти дужчий від мене. Так я отсе й прийшов побороти ся з тобою і показати, що я дужчий від тебе.

Абрагам каже:

— Добре, давай бороти ся!

Узяли ся вони. От Абрагам раз і в друге кинув Нїдгама об землю. Той розлютував ся, кричить:

— Лїнкольне, хоча ти й кинув мене, але не побєш! Давай бити ся!

Абрагам засьміяв ся і сказав:

— Нїдгаме, коли тобі мало того, що я тебе кинув, то я, коли хоч, ще й стусанів тобі надаю!

Нїдгам тоді роздумав ся, каже:

— Нї, не хочу. Бачу, що ти таки дужчий від мене. — І вже не зачіпав Лїнкольна.

Як приїхав Абрагам у Ню-Салєм, то краму Оффетови ще не привезено, і Абрагама попросили побути поки секретарєм у тій конторі, що завідувала виборами. Він там секретарював, аж поки крам привезено, а тоді почав торгувати. Його в Ню-Салємі дуже полюбили, і покупцїв було завсїгди багато, бо він не дурив нікого. За те його навіть прозвали „чесний Абрагам". Сходили ся люде і так у крамницю, щоб побалакати з Абрагамом. Дійшло до того, що він був немов судия: всякі суперечки розсуджував; хто з ким засперечаєть ся, зараз ідуть до Абрагама, і вже як він скаже, так і буде.

Але-ж були й такі, що заздрили Абрагамови і були йому ворожі. У Ню-Салємі Абрагам жив недовго, бо його господареви не пощастило в якихсь крамарських справах, він зовсїм закрутив ся і не було за що крам у крамницю купувати. Крамницї не стало, і Абрагам лишив ся без роботи.

А тут саме Індияне почали на американські села та на міста набігати та палити, а людей убивати. Почала ся війна. Кликано до війська охочих людей. І Абрагам записав ся туди. Як записало ся людей чимало, то зібрано їх, а Лїнкольна настановлено над ними капитаном. Та не

довело ся сему війську не то воювати з Індиянами, а й бачити їх. Абрагам потім уже, сьміючи ся, казав: „Нападали ми не на Індиян, а на лїсові ягоди та на дику цибулю, а воювали, і то кріваво з москітами (дуже кусливі комарі). Правда, ми мало не повмирали, але-ж не з ран, а з голоду“.

Як Абрагам вернув ся з війни у Ню-Салєм, то саме тодї треба було вибирати депутата до сойму. Абрагамови сказали, що часть виборцїв хоче вибрати його. Він згодив ся надїючи ся яко депутат причинити ся до установленя користних людям законів.

У Америцї хто згодить ся, щоб його вибирано, зветь ся кандидатом на депутата і мусить казати своїм виборцям промови про те, що він робитиме, як його виберуть, про що він дбатиме. Промови ті бувають звичайно дуже довгі, бо поки то розкаже кандидат, як він у тій чи в тій справі робитиме. Ото-ж і Лїнкольн мусїв казати промову. Він вийшов на високий поміст, щоб усїм його видко було і хотїв уже казати, коли гляне, аж серед людей бійка, і його товариша бють. Він тодї мерщій з помоста туди, де били ся. Оборонив товариша, тодї знову зійшов на поміст і почав казати промову:

— Люде добрі, думаю, що ви всї знаєте мене: я вбогий собі чоловік Абрагам Лїнкольн. Мої друзї просили мене кандидувати до сойму. Як що ви мене виберете, то я обстоюватиму там за те, щоб заведено в нас банк, щоб заведено кращі порядки і щоб на европейські вироби було велике мито. Як що виберете мене — дякуватиму, а не виберете, то як знаєте.

Отже сього разу Лїнкольнови не пощастило — не вибрали його. Тодї він із одним чоловіком, на прозвище Беррі, позичили грошей і завели в Ню-Салємі крамницю. Та Беррі одурив його і втїк, забравши гроші. Торгувати було вже нї за що, довело ся Лїнкольнови лишити крамарство і самому виплачувати гроші, що вдвох із Беррі позичали. Він їх виплачував років із сїм. Як не стало своєї крамницї, то він найняв ся знов у крамницю до купця Еллїса. Плата йому там була дуже мала, а роботи дуже багато. Та вже робив, бо иньшого заробітку не міг тодї знайти, а йти з Ню-Салєму не хотїв. Один

знайомий землемір, бачивши, як йому важко приходить ся, каже:

— Навчіть ся хоч трохи землемірства, то я візьму вас до себе за помічника.

Лінкольн залюбки згодив ся. Землемір надавав йому книжок, і він почав учити ся землемірства та ще ходив із тим землеміром на роботу і дивив ся, як він землю міряє. За шість тижнів він трохи навчив ся і міг сам робити, і землемір узяв його до себе за помічника.

Робота землемірська по тих краях тоді була дуже важка. Лінкольн мусїв відмірювати землю переселенцям. І так було, що як наспіє робота, то вже не ґайсь, а зараз іди й роби, хоч би яка там негода була. Часто так було, що відміряючи землю доводило ся прорубувати собі стежку сокирою, бо всюди були густі ліси. Лїнкольн зазнав чимало всяких пригод бувши землеміром. Одного разу мало не втопив ся. Сїв він відпочити в лїсї над річкою. Коли се зовсїм несподївано як зашумить! Глянув Лінкольн, а то вода в струмочку прибуває. Десь мабуть у горах великий дощ ішов. Так несподівано й швидко прибула вода, що трохи-трохи не забрала Лінкольна, та якось ухопив ся він за гиляку і повис на ній. Під ним вода реве та все прибуває, а він висить держучи ся за гиляку. Почав Лїнкольн, якось там руками перебираючи, до цївки добувати ся і таки добув ся. Злїз на дерево, глянув — замісь струмочка ріка бурхлива рине. І книжки його та струмент вода забрала. Так і сидїв на дереві, аж поки вода збігла.

Хоч як було він натомить ся за день землю міряючи, а ввечері розпалить огонь, сидить коло него сам один у лїсї і читає та вчить ся. Заробляв і тепер він дуже мало і через те року 1833 взяв ся ще одну роботу робити. Як привожено в місто почту, то він розбирав, кому які листи прийшли та ґазети і роздавав їх, а листи з Ню-Салему віддавав почтареви. Роботи було небагато, бо почту привожено раз на тиждень, тай то листів та ґазет було трохи. То осе як прийде почта, люде поприходять по листи, Лїнкольн пороздає, що кому прийшло, неписьменним листи попрочитує, а тодї читає людям ґазети, виясняє, як хто чого не розуміє.

IX. Лїнкольн депутатом.

Року 1834 треба було вибирати депутата до сойму. Почали люде на мітінґи (віча) сходити ся та радити ся, кого вибирати, а кандидати казали промови. І Лїнкольн ходив та їздив на мітінґи і казав там промови, бо хотїв, щоб його вибрано депутатом. Ото приїздить він у одно село, а люде на полї жнуть. Його поведено туди до виборцїв. Вони кинули жати, посходили ся до Лїнкольна. Він зараз із ними познайомив ся, і сказав промову. Тодї один чоловік сказав:

— Ми подамо голоси тільки за того, хто так як ми вміє робити на полї.

Лїнкольн зараз за серп і почав жати. Ті женцї бачуть, що він жне так, як і вони, і всї трийцятеро сказали:

— За вас подамо голоси.

Поїхав Лїнкольн далї. Він хоч і більше тепер заробляв, а вдягав ся вбого, бо не хотїв грошей марнувати на дорогу одежу. Одного разу їде він на мітінґ, а якийсь виборець побачив, що він такий нечепурний і одежа на ньому стара й проста, засьміяв ся й каже:

— Невже не можна було знайти кого кращого на кандидата?

А йому відмовлено:

— Підіть на мітінґ та послухайте, як він говоритиме, а тодї вже й скажете, чи треба кращого.

Чоловік пішов на мітінґ, а прийшовши звідти, казав:

— Ну, сей усїх переважить, бо він сам один знає більше за всїх кандидатів.

Тепер Лїнкольна таки вибрано депутатом до сойму в державі Іллїнойсї, і він поїхав у місто, де збирав ся сойм. Збираєть ся сойм на два, чи на три місяцї, і се зветь ся соймова сесия. А як сесия скінчить ся, тодї депутати роз'їздять ся. У першу сесию Лїнкольн мало що казав, а все придивляв ся та дослухав ся, і його виборцї вже каяли ся, що вибрали його, бо думали, що він так усе й мовчатиме.

Як сесия скінчила ся, то Лїнкольн приїхав знов у Ню-Салем. Він намислив вивчити ся і здати екзамен на адвоката. Гроші собі на прожиток Лїнкольн заробляв знов землемірством, а вчив ся в вечері та в ночи. Вчити ся йому було дуже важко, бо на адвокатів звичайно вчать ся по найвисших школах (унїверситетах), а Лїнкольн учив ся самотужки. Та вже хоч як важко було, а він свого не кидав — учив ся; бо звик, почавши щось робити, доводити дїло до краю. Важка праця його нїколи не лякала. Він казав: „Кождий сам на себе повинен працювати, а не надїяти ся на чию поміч. Господь кождому дав не тільки рот, щоб їсти, а ще й дві руки, щоб добувати їжу. Коли-б він схотїв, щоб були такі люде, щоб не робили, а тільки їли, то дав би їм рот, але рук не дав би“.

А тим часом надійшла вже друга соймова сесия. Треба було в друге туди їхати. Ще в першу сесию Лїнкольн добре обізнав ся з усїма справами, які обговорювано на соймі, роздивив ся, серед яких людей він опинив ся, чого доброго й чого лихого від них сподївати ся можна.

В Північно-Американській Спілцї люде, що дбали про громадські справи, роздїлили ся на дві партиї. Одна партия хотїла, щоб було рабство, а друга — щоб нї. Люде з тої партиї, що не хотїла рабства, звали ся віґи. Головою віґів був Генрі Клей. Лїнкольн пристав до віґів.

На другій сесиї він почав говорити, обстоюючи за користні людям закони і повстаючи проти таких, що з них могла вийти людям кривда. Він говорив звичайно дуже гарно, так що чутка про його промови широко розійшла ся. Повстаючи на соймі проти всякої кривди, Лїнкольн завсїгди повставав і проти рабства. Прихильні до рабства звичайно казали, що не має гріха повертати на раба Неґра, бо він хоч і людина, але не така, як ми, він усе одно, що товарина. Лїнкольн їм казав на те:

— Ви кажете, що Неґри не такі люде, як ми. Се правда, що де в чому вони справдї не такі: от, сказати, ми білі, а вони чорні. Ми більше знаємо, бо маємо змогу вчити ся, а їм учити ся нїколи, бо вони без відпочинку працюють на плянтаторів. Але-ж вони не товар, а люде

і мають рівне з усїма людьми право робити на себе, на свою сїм'ю, а не на плянтатора, їсти зароблений своєю працею хлїб тодї як схочеть ся і скільки схочеть ся, а не з панових рук.

Але партия плянтаторська була дуже велика і мала силу. В деяких державах навіть зроблено було постанови, ще хто повстає проти рабства, той повстає проти закона державного, а значить, його за те треба судити. Та Вашінґтонський конґрес не затвердив такої постанови.

Як і в державі Іллїнойсї року 1837 зроблено на соймі таку постанову, що хто проти рабства, той проти державного закона, то Лїнкольн сьміливо повстав і проти тої постанови, і проти рабства, хоч і знав, що небагато людей до него прилучить ся. І справдї, до него прилучив ся тільки один чоловік, Дан Стон.

X. Лїнкольн адвокатом.

Три роки Лїнкольн тяжко працював, усе вчив ся, і врештї року 1837 здав екзамен на адвоката. Тодї він оселив ся в містї Спрінґфільдї і почав адвокатувати. Адвокат з него був добрий і багато людей удавало ся до него. Та Лїнкольн не за кожду справу брав ся, а тільки тодї, коли бачив, що справа слушна. Він, як з кого, то й грошей не брав, а бувало так, що й своїх докладав, як наприклад у отсьому дїлї. Приходить до него стара жінка Неґритянка і розказує, що, каже, є в мене одним один син; він не раб, бо ми вільні і живемо у вільній державі. Тепер же він приїхав у Новий Орлєан і там його вхоплено й посаджено в тюрму і кажуть: або викуп за себе дай, або рабом будеш.

А тодї такий безбожний закон був, що як приїде Неґр, хоч і вільний, у рабську державу, то його схоплять і повернуть на раба, хиба що викупить ся. Отаке лихо спіткало й сина сеї Неґритянки. А вони були вбогі, на викуп грошей не було. Стара мати прочула про Лїнкольна, що він добрий чоловік і за рабів оступаєть ся і прийшла до него, благаючи, щоб визволив її сина.

Лїнкольн почав клопотати ся. Він їздив просити всяких людей, що могли тут пособити, писав до ґубернатора — нїчого не помогло. Тодї він з одним чоловіком скинули ся грішми та й викупили того бідолашного Неґра.

Але великої слави адвокатської придбав собі Лїнкольн, обороняючи на судї молодого парубка Армстронґа. Колись, ще як Лїнкольн пішов від батька і став жити серед чужих людей, то часто ходив до одних людей — Армстронґи вони прозивали ся. Вони його привітали як рідного і Лїнкольнови було в тій сім'ї дуже гарно. І от тепер почув Лїнкольн, що старий Армстронґ умер, зістала ся вдова з сином, і її єдиного сина забрано в тюрму за те, що наче б то він убив людину. Почувши се Лїнкольн зараз написав до його матери, що він оборонятиме на судї її сина, без грошей, звісно. А сам тим часом узяв читати судові папери про Армстронґову справу. Попрочитувавши всї папери він упевнив ся, що Армстронґ не винен, не він убив того чоловіка. Але-ж люде були певні, що вбив Армстронґ і вимагали, щоб його дуже покарано. Як би Армстронґ не був замкнений у тюрмі, то, здаєть ся, люде самі його скарали-б, не дожидаючи ся судової кари, такі на него всї були обурені. Бачивши таке Лїнкольн попросив, щоб Армстронґа суджено не зараз, а трохи згодом і в иньшому містї. Суд згодив ся на Лїнкольнову просьбу.

За кільки часу почав ся суд. Приведено з тюрми Армстронґа, і мати його приїхала. Людей зійшло ся багато — велика хата в судї була повнїсінька. Питають Армстронґа, чи він убив чоловіка. Він каже:

— Нї, не я! — Тодї стали питати сьвідків. Вони всї один по одному кажуть, що не бачили, як Армстронґ убивав, але певні, що се він убив. Тільки один сьвідок, ворог Армстронґів, каже:

— Місяць тодї ясно сьвітив, і я бачив, як Армстронґ устромив ніж у серце тому чоловікови.

Слухаючи се, всї люде були певні, що суд страшною карою скарає душогуба Армстронґа.

Як прийшла черга Лїнкольнови говорити, то він почав розбирати все, що сьвідчили сьвідки. Він розбирає, і всї люде й судиї бачуть, що сьвідки багато казали не

по правдї. На кінцї Лїнкольн питає найголовнїйшого сьвідка, яка була година, як Армстронґ убивав чоловіка. Той каже:

— Було пів до десятої. Я добре памятаю, бо місяць сьвітив ясно, і я подивив ся на годинник.

Тодї Лінкольн виймає календаря і читає в ньому, що місяць того вечера зійшов аж о одинацятій годинї. Значить, пів до десятої було темно. Тодї вже всї бачуть що Армстронґ не винен, що сьвідок казав неправду. Вражений сьвідок зблїд і хитаючи ся вийшов із хати. Лїнкольн каже до присяглих, щоб вони судили по правдї, не зважаючи на ті чутки, що ранїйше чули про Армстронґа.

І присяглі оправдали його.

Мати його зомліла з великої радости, а сам вільний тепер Армстронґ ридаючи обнїмав Лїнкольна.

Адвокатам часто доводилось їздити по тих містах, де були суди, бо всюди були в них судові справи. І Лїнкольн їздив; але спершу в него не було свого коня, то доводило ся наймати, а тодї вже як заробив гроший, то купив собі коня і сам його доглядав. Їздити доводило ся иноді місяців два й три вряд, то Лїнкольн завсїгди набирав із собою книжок, бо вже він так ізвик, що як вільна година, зараз до книжок береть ся. Тим він хоч і не вчив ся по великих школах, а знав не менче від тих, що вчили ся. Скоро по всїм Іллїнойсї люде пізнали Лїнкольна, і всюди він був дорогим гостем; а надто прості люде дуже любили його, бо зрісши сам у вбогій хлїборобській сїм'ї, він добре знав житє вбогих людей, розумів їх горе і завсїгди радий був стати їм у пригодї. Своєї сїм'ї він не забував нїколи і пособляв батькови скільки змога. А як став адвокатом, то зібрав грошей і купив мачусї сто морґів землї. Він казав, що се тільки малесенька подяка за всю її любов до нього.

Адвокатські справи не перешкаджали Лїнкольнови бути депутатом у соймі, і він був ним до 1840 р. Ті віґи, що були в соймі, вибрали його своїм головою, і він завсїгди говорив на соймі іменем цїлої партиї. Він нїколи не зрікав ся своїх думок, коли був певний, що вони правдиві. Хоч на соймі повставали проти нього, він усе сьміливо обстоював за свою правду.

Року 1842 д. 4 листопада Абрагам Лінкольн одружив ся з Мері Тодд. Жінка його була добре осьвічена й гарна людина, і Лінкольн був із нею дуже щасливий.

XI. Лїнкольн обороняє Неґрів.

Одруживши ся, Лїнкольн хотів жити серед своєї сїм'ї і не мішати ся до громадських справ. Отже так не вийшло. Року 1844 був вибір президента, і партия віґів визначила своїм кандидатом на президента Генрі Клея. Лїнкольнови припоручено від його партиї поїхати по Іллїнойсї і аґітувати за вибором Генрі Клея. Лїнкольн поїхав. Їздив по містах, по селах, по хуторах і майже що дня говорив промови про те, що треба вибирати президентом Генрі Клея і скасувати рабство. В Іллїнойсї були раби, і багато людей обстоювали за рабством, та палкими промовами Лїнкольн таки зумів прихилити не одного ка свій бік.

Об'їздивши Іллїнойс поїхав у Індияну і там усюди говорив промови за Клея та проти рабства. Та про те Клея президентом не вибрано. За те самого Лїнкольна так уже добре знали, що р. 1846 вибрано його до Вашінґтонського конґресу і на виборах за него подано стільки голосів, як нї перед тим нї потім нї за кого. Лїнкольн у конґресї був наймолодший із усїх членів.

Саме тодї американські держави воювали з сусїдною державою Мексикою за територию Техас. Мексика вважала ту землю за свою, а Спілка за свою. Лїнкольн повстав проти сеї війни, бо Техас прилучити до Спілки хотїли прихильники рабства, маючи надїю зробити з него невільницьку державу. Їм дуже хотїло ся встановити такий закон, щоб у кождій новій державі заводити рабство. Та Лїнкольн дуже боров ся проти сього, і їм не пощастило з тим законом. Але вони все-ж досягли того, що конґрес видав ось який закон: „Коли Неґр утече у вільну державу, то він не стає вільною людиною, як було доси, а треба його піймати й вернути панови". Се був безбожний, немилосердний закон, і люде багато горя зазнали

через него, бо дуже щиро ловлено втеклих рабів і вертано їх панам, за гроші, звісно.

Лїнкольн дуже повставав проти сего закона і плянтатори зненавидїли його. Вони бояли ся, що Неґри збунтують ся і раз-у-раз брали тих, що здавали ся їм непевними, і допитували їх. На допитах Неґрів били й катували і бувало так, що вони, не стерпівши муки, казали на себе, що вони справдї мислили щось лихе своїм панам, хоч инодї й не винні були в тому, і тодї їх дуже карано, здебільшого на смерть. Одного разу в державі Тенессі (се вже було геть далї — року 1857) від разу повішено 250 Неґрів, хоч і не було доводу, що вони справдї хотїли повстати проти плянтаторів.

Вибувши в конґресї скільки було треба, Лїнкольн не схотїв у друге кандидувати, а вернув ся до дому і знов узяв ся адвокатувати. Іподї він їздив і казав промови. Один дуже багатий член конґресу й сенатор, на прозвище Дуґляс, великий прихильник рабства, їздив по Іллїнойсї і казав промови про те, що рабство дуже гарна річ, що треба з усеї сили дбати, щоб його не скасовано. То як він скаже де небудь промову, Лїнкольн зараз і собі їде туди і каже промову проти рабства.

Дуґляс був чоловік дуже багатий, розумний і мав багато прихильників у конґресї, бо там багато членів було з плянтаторської партиї. Року 1854 він зняв у конґресї мову про те, що треба скасувати місурийську згоду і позволити вільним західним землям заводити в себе рабів. Найдужче хотїло ся плянтаторам завести рабство в двох териториях: у Канзасї та в Небрасцї. Всюди на заходї і найбільше в сих двох землях жили здебільшого люде з північних держав, що й самі вміли робити і позвикали до вільної працї; от плянтатори й бояли ся, що вони, як стане їх багато, заснують у себе вільні держави.

Лїнкольн бачив, до чого воно йдеть ся. Він розумів, що коли прихильники рабства, заводючи його в нових державах, візьмуть тим ще більшу силу, то заведуть рабство вже по всїй державї. І тодї він ще дужче почав проти них бороти ся. Саме тодї Дуґляс приїхав у Спрінґфільд, прихиляти людей до того нового закона, що хотїв

завести. Зійшли ся люде, і він почав говорити про те, що треба знищити Місурійську згоду і завести рабство в нових державах. Скоро він доказав, вийшов на поміст Лїнкольн і почав йому відказувати, що новий закон цілком несправедливий і доведе до лиха, до війни. Ще ніколи не казав Лїнкольн так гарно, як сього разу, і люде послухали його, а не Дуґляса. Тодї Дуґляс поїхав далї по краю казати промови, а Лїнкольн за ним слїдком. До його думок прихиляло ся більше людей нїж до Дуґлясових і року 1855 його хотїли вибрати в конґресї сенатором. Але він не схотїв кандидувати. Потім його хотїли настановити ґубернатором у Іллїнойсї, але він і того зрік ся, бо хотїв мати вільний час та добре впорядкувати свою партию.

Коли плянтаторам не пощастило завести отой закон про нові землї, тодї вони задумали, щоб примусити ті землї, щоб нїби добровільно заводили в себе рабство. Робили се так: вишукували всяких розбишак, гультаїв, злодіїв і підмовляли їх селити ся в Канзасї. Оселивши ся там вони мали право голосувати, і голосували на заведенє рабства. А тих людей, що ранїйше виселили ся з північних держав і не хотїли рабства, ті пройдисьвіти підпалювали, грабували і навіть убивали. Таким робом плянтатори думали або повиганяти їх із Канзасу, або примусити голосувати за рабство. І вони таки добили ся, чого хотїли: Канзас оголошено рабською державою.

Але з північних держав пішли люде своїм на поміч. Тодї побільшало в чесних людей сили, і вони почали воювати з плянтаторськими прислужками. Великої слави зажив тодї один чоловік, Джон Броун. Він ще змалечку побачивши, як знущають ся з рабів, зненавидїв рабство і заприсяг ся до загину проти його бороти ся. Коли зчинила ся в Канзасї колотнеча, то він поїхав туди воювати за волю. Одного разу він з невеличким гуртком людей зважив ся здобути у ворогів зброївню. Але їм не пощастило: Джона Броуна зловлено живого, а тих шістнацять, що були з ним, усїх побито. Між ними були три сини і два зятї Броунові. Його самого посаджено в тюрму й присуджено повісити.

Великий жаль обняв людей за тим непохитним борцем проти кривди людської. Прошено, щоб конґрес оступив ся за него. Та конґрес не міг відмінити присуду, бо не мав права мішати ся в справи держави. По всїх вільних державах сходили ся люде на мітінґи і писали гуртові просьби, просячи помилувати Джона Броуна. По всїх ґазетах писано про те-ж. Але Броунові судиї не мали жалю: їм треба було збути ся сього ворога. І справдї д. 2 грудня 1859 р. Броуна повішено. Та його смерть була початком побіди тої справи, за яку він наложив головою. Незабаром Канзас став вільною державою.

Року 1856 вибирано президента, і Лїнкольна виставлено кандидатом на віце-президента. І сим разом ще перемогли противники. Тодї р. 1858 партия віґів виставила його своїм кандидатом на сенатора в конґрес. В тій же окрузї другим кандидатом був Дуґляс. За Лїнкольна подано на 4000 голосів більше, нїж за Дуґляса і його вибрано. Та про те як виявилось, що сенаторів вибрано більше нїж треба, то затверджено не Лїнкольна, а Дуґляса. Лїнкольн дуже тим журив ся, але не знеохотив ся. Ще два роки їздив по всїй державі, аґітуючи та підіймаючи всїх чесних людей против рабства. Він заїхав і в Канзас, і там його витали як найдорожшого гостя. Він заходив і в школи. Один учитель з Ню-Йорку розказував, як Лїнкольн був у нього в школї:

— Сидимо ми, — каже, — в клясї і вчимо ся, коли входить якийсь високий чоловік. Сїв на ослонї і слухає. Видав ся він менї якимсь надзвичайним, і я попросив його сказати дещо дїтям. Він згодив ся, став перед дїтьми і почав до них говорити. В хатї стало тихо-тихо. Дїти слухали уважно, видко було, що він словами своїми вразив дитячі душі. Разів зо два, як він спиняв ся, дїти просили: „Кажіть іще! будьте ласкаві, кажіть іще!“ Я дивив ся на сього високого, дужого, нечепурного чоловіка, на його енерґічне лице, що ставало таке добре й ласкаве, як він говорив і менї дуже хотїло ся знати, хто він. Як він уже пішов із кляси, я вийшов з ним і спитав:

— Скажіть, будьте ласкаві, хто ви?

Він увічливо відповів:

— Абрагам Лїнкольн із Іллїнойса.

XII. Лїнкольн президентом.

Тепер Лїнкольна знали по всїй державі, бо всюди гриміло його палке слово в оборону нещасливих покривджених Неґрів. Але-ж і плянтаторська партия не сидїла мовчки: прихильники рабства з усеї сили прихиляли людей до своїх думок. Борня між двома партиями все більшала, бо підходив час вибору президента, а всї розуміли, що тепер якій партиї пощастить вибрати на президента свою людину, та й подужає. Мітінґів, промов усяких було стільки, як ніколи ще. Віґи бачили, що нїхто серед них не вміє так обстоювати за правду, як Абрагам Лїнкольн, і зважили ся вибрати його на президента.

Року 1860 д. 9 мая в Іллїнойсї зібрав ся мітінґ. Зійшло ся до 5 тисяч людей. Був там і Лїнкольн. Як уже всї посходили ся, то ґубернатор, що був головою на мітінґу, сказав:

— Тут серед нас сидить найдостойнїйший із усїх людей у нашій державі. Ми всї його любимо й поважаємо. Сей чоловік — Абрагам Лїнкольн. Я прошу його сїсти на отсьому почесному місцї.

Всї почали плескати в долонї. Лїнкольна піднято й посаджено на почесне місце. Як трохи стихло, то голова зборів спитав:

— Чи хочете вибрати Абрагама Лїнкольна кандидатом на президента Північно-Американської Спілки?

Всї як один відмовили: — Хочемо.

За тиждень у містї Чікаґо вибирано кандидата на президента. Там зійшло ся на мітінґ 26 тисяч людей і з між сїмох людей теж вибрано Лїнкольна.

Того-ж року 1860 д. 6 листопада в містї Вашінґтонї визначені були вибори на президента. Народу зійшло ся у Вашінґтон сила. Все місто було повне. Людям роздавано друковані карточки. На тих карточках кожда

партия вихваляла свого кандидата і впевняла, що конче його, а не кого иньшого треба вибрати. Все місто, обмірковуючи справу, гуділо як велетенський вулий.

І от скінчили ся вибори: 1,866,452 виборців подало голоси за Абрагама Лінкольна, і його вибрано президентом Північно-Американської Спілки. Переважили вільнолюбні північні держави, переважила правда.

Дуже багато людей раділи, що вибрано Лінкольна, але-ж багато, звісно, було й таких, що їх се дуже засмутило. Між иньшими і якихсь двацять пасторів голосували проти Лінкольна, і він потім казав про них одному чоловікови:

— Двацять пасторів голосували проти мене. Вони добре знають, що я законно обстоюю проти рабства в териториях, проти рабства всюди, а та партия обстоює за рабством. Вони знають се і з отсею книгою в руках (він показав Євангеліє), з книгою, що не допускає ніякого рабства, вони голосують проти мене. Я не розумію, як можна так робити.

Він замовк; на очах у нього були сльози.

По виборі Лінкольн схотів побачити ся з мачухою і поїхав до неї. Батько його тоді вже вмер. Лінкольн побув у мачухи кілька день, а як уже од'їздив, то вона, прощаючи ся з ним, сказала:

— Чує моє серце, що я вже не побачу свого дорогого Абрагама, вороги вбють його.

Хоча Лінкольна й вибрано, але він не зараз міг стати президентом, а тільки за пів року, бо старий ще мусів добути свого курсу. Лінкольн жив поки що в Спрінґфільдї.

Як уже вийшло пів року, то д. 11 лютого 1861 року Лінкольн виїхав у Вашінґтон. Їдучи він спиняв ся по містах і казав промови. Вороги кілька разів хотіли заподїяти йому щось, та не пощастило, і він д. 22 лютого прибув у Вашінґтон і оселив ся в „Білому домі“. Так зветь ся палац, де живе президент Північно-Американської Спілки.

XIII. Початок війни.

А тим часом у державі починало ся недобре.

Як вибрано президентом Лїнкольна, то побачила плянтаторска партия, що тепер уже їй не доведеть ся орудувати. Вона бояла ся, що тепер не то не пощастить заводити рабство по нових краях, а може воно не вдержить ся й там, де було доси. Ото-ж за тиждень до Різдва в рабській державі Південна Каролїна зроблено таку постанову, що ся держава виступає з Північно-Американської Спілки, бо на президента й на віцепрезидента повибирано людей неприхильних до рабства. Тодї ще вибрано кільки людей і послано їх по иньших південних державах підмовляти, щоб і ті виступали зі Спілки. Незабаром іще шість держав прилучило ся до Південної Каролїни, і тодї сї сїм південних держав заснували свою Спілку, назвали її Конфедеральні американські держави, вибрали собі президентом Джефферсона Девіса і почали готувати ся до війни з північними державами, бо добре знали, що ті не попустять їм руйнувати державу. Се було ще тодї, як Лїнкольн жив у Спрінґфільдї і ще не президентував, а президентом був іще Бюканан, чоловік з плянтаторської партиї, і мінїстри були з тої-ж партиї. Вони не то не спиняли південні держави, а навіть пособляли їм, бо взяли і за державні гроші накупили дуже богато зброї та харчу для війська і повідвозили в південні держави, а те, що лишило ся в північних державах, поскладали в таких містах, де південне військо легко могло його здобути. Військові кораблї порозсилано далеко. І всяким робом президент із мінїстрами дбали про те, щоб зміцнити південні держави, поки ще мали на те змогу, себ то, поки ще Лїнкольн не став президентом. І вони таки встигли багато чого зробити на користь південним та на шкоду північним державам.

Таке робилось у державі, коли д. 5 марта 1860 р. Лїнкольн у-перше вийшов до народу яко президент і сказав свою першу президентську промову. Він у тій промові просив південні держави заспокоїти ся, не знимати колотнечі в piднім краю, не воювати з братами.

Та ся промова не помогла. Почувши про неї Девіс, президент південних держав, сказав:

— Із зброєю в руках, убиваючи й руйнуючи, підемо ми туди, де запевне подужаємо, підемо в густо заселені північні міста.

За місяць прибули в Вашінґтон посланці від Конфедеральних держав умовляти ся про те, як подїлити позички ті, що всї держави вкупі позичали, ще як південні держави не віддїлили ся, і скілько хто мусить тепер виплачувати. Але у Вашінґтонї їм сказано, що як засновувано державу „Північно-Американську Спілку", то всї держави пристали на те, що нї одна не може вийти зі Спілки, не маючи на те згоди від усїх держав. Тепер же сїм держав вийшло зі Спілки, не маючи на те права, бо не мали на те згоди від спільників і тим поламали основний державний закон. І конґрес і президент не признають їх за окрему державу, тим і посланців від них не приймають.

Тодї південні Конфедеральні держави почали війну. Вони напали на кріпость Сомтер у північних державах і здобули її д. 11 цьвітня 1861 р. Почала ся правдива братня війна.

Як ще війна не починала ся, то багато людей в Північних державах радили уступити, лишити плянтаторам їх волю. Але як південні почали війну, то вже всї одностайне обстали за те, щоб не уступати.

В Америцї нема стільки війська, як у нас. Там салдатів трохи, а то звичайно люде навчать ся військової справи за малий час, а тодї йдуть до дому, а як держава думає воювати, тодї їх скликають, і з них стає військо. І тепер як почала ся війна, зараз Лїнкольн написав заклик, щоб зійшло ся 75 тисяч ополченців. Саме тодї прийшов до него колишнїй його ворог Дуґляс, прийшов мирити ся, бо впевнив ся, що південні держави роблять не по правдї і відкинув ся від своєї партиї. Лїнкольн прочитав йому свій заклик, то він і каже;

— Кличте не 75, а 200 тисяч ополченцїв, бо я добре знаю ворожі заміри і знаю, що з таким військом ви їх не подужаєте.

З того часу Лїнкольн і Дуґляс стали приятелями.

Лінкольн покликав таки 75 тисяч ополченців. Але швидко виявило ся, що їх справді дуже мало, і тоді він, красше обізнавши ся зо справою, попросив у конґресу дозволу скликати ще 400 тисяч ополченців і взяти на війну грошей 400 мілїонів доллярів. (Долляр — наших 5 корон). Конґрес позволив йому скликати 500 тисяч ополченцїв і зібрати на війну 500 мілїонів долярів грошей. Південні держави подужували, бо вони заздалегідь наготовили ся до війни, і ґенерали їх краще знали військову справу, а Лїнкольнови довело ся починати війну без зброї, без готового війська, без готового харчу, без готових грошей. Але ополченції охочо йшли до війська, а конґрес сказав, що буде збирати гроші й давати, скільки буде треба.

XIV. Війна. Рабів визволено.

Минув рік, а війні не було кінця і південним державам дужче щастило, ніж північним. Довело ся Лїнкольнови ще раз і в друге покликати по 300 тисяч ополченців. Війна ся, як і всяка війна, була справді „велике горе“. Кров лила ся, міста й села палили, ниви витоптувано військом. Понабігали юрбами всякі розбишаки і собі руйнували країну. Лінкольн з усеї сили дбав про те, щоб хоч там, де не воювали ся, країна не біднїла. Він наказував сїяти більше хлїба, щоб було що і їсти й продавати. Заводив усякі заводи та фабрики, щоб було де людям заробляти. А те, що на заводах вироблялo ся, продавано в чужі краї і так добувано гроші. Ще будовано військові кораблї, щоб воювати ся і на морі.

Поки південні держави корили ся конґресови, то конґрес не мав права заборонити їм держати рабів, бо се була власна хатня справа кождої держави. Як же вони відрізнили ся і зламали основний закон державний та ще й почали воювати ся, то подумав Лінкольн, що тепер він має право своєю волею скасувати рабство. Тільки він не хотїв сего робити тодї, як південні держави подужували, бо вони могли-б сказати, що Неґрів

випущено на волю на те, щоб вони помагали північним державам подужати південні. Самі-ж південні держави примушували Неґрів воювати з північним військом, що йшло визволяти їх. Тоді Лїнкольн зважив ся скасувати рабство і написав про те відозву, але сховав її до того часу, поки почнуть північні подужувати. В відозві було написано, що рабство касує ся, і Неґри стають вільні, бо держава викупить у плянтаторів усїх рабів. І плянтатори не мають права не випускати рабів за викуп. Усїх рабів держава не може від разу викупити, бо їх дуже багато, але викупить за 38 років, і викуплених оселюватиме там, де вони самі схочуть, і даватиме їм землю. Всї-ж раби, яких визволено тепер підчас війни, вже стали вільні, і їх не можна повернути знов на рабів.

Ще в відозві було написано, що коли південні держави не покинуть воювати ся до нового 1863 року, то з першим днем сього року всї раби без викупу стають вільні.

В вересню 1862 р. північному війську трохи пощастило, і тодї д. 22 того місяця Лїнкольн післав сю відозву в південні держави. Але там не згодили ся нї припинити війну, нї випустити рабів за викуп на волю. Тодї д. 1 сїчня 1863 року Лїнкольн підписав заяву, що з сього дня всї раби Неґри по всїй державі стають вільні. Тою заявою визволив Лїнкольн з тяжкого рабства чотири міліони людей.

Розказують, що рік потім, а саме в перший день нового 1864 року багато Неґрів прийшло у Вашінґтон подивити ся на свого визволителя й подякувати йому. Вони обступили „Білий дім". Деякі сьміливіщі підійшли близше і побачили, що двері відчинені. Тодї вони пішли у хату. У Лїнкольна було багато гостей, приїздили витати його з Новим роком. Лїнкольн уже дві години стискав руки своїм білим гостям і дуже втомив ся. Коли тут входять гостї чорні. Він страх ізрадїв і почав їх витати. А вони обступили його, сьміючи ся й плачучи з радости і кричали: „Хай вас Бог благословить! Хай Бог благословить добродїя Лїнкума!" Се вони так його прозвище вимовляли.

Південні держави хоч і втратили рабів, але мали надію, що таки повоюють північні, матимуть свою окрему державу і тоді знову заведуть рабство. А північні не хотіли їм сього дозволити і ні ті, ні ті не кидали воювати ся. Тільки-ж люде вже втомили ся війною і не охоче йшли до війська. Тут у пригоді стали визволені Неґри. Вони йшли до північного війська і добре воювали ся проти своїх колишнїх гнобителїв.

XV. Кінець війнї.

Війнї все ще не було краю, і не знати було, хто подужає. Врештї з червня 1863 року північному війську пішло ся на краще, і в південних державах поменчала надїя на те, що вони подужають. Але-ж війна не спиняла ся, і кров лила ся й лила ся. Обидва війська понабирали багато бранців. І тепер виявилось, як озвірили ся люде в південних державах, що маючи рабів звикли катувати людей. Північне військо дуже гарно поводило ся з бранцями, а в південному війську їх катовано, бідолашні зазнавали і голоду й холоду і всякого лиха. Найлютїйшим доглядачем коло бранців був Генріх Віртц. Під його доглядом було трицять тисяч бранцїв. Вони жили, чи краще сказати, мучили ся в великій, сказав би, загородї. Але місця там було найбільше на десять тисяч, а туди загнано трицять тисяч. Їсти давано дуже мало, та й та їжа була гнила, цьвіла, червива. Бранцїв пекло сонце, мочив дощ, пронизував вітер, бо даху не було над ними. Жили просто неба в грязюцї, в багнї. Зрозуміло, яке повітря було там, де було скуплено стільки людей. Виходити з загороди їм не дозволяло ся. З голоду, з нечистї, з попсованого повітря бранцї дуже хворіли. Загорода була обгороджена високим парканом, а в серединї був ще один парканчик, менш як аршин заввишки. Його звано „межею смерти", бо як бранець переступав через нього, то вартовий його застрілював. За се вартового пускано на трицять день до дому. Змучені голодом та хоробами бранцї не видержували такого житя і вмисне пе-

реступали через паркан, щоб їх застрілено. Але й без того їх дуже багато вмирало: що місяця зо дві тисячі. А одна ніч така вдала ся, що як пішли вранції виносити трупи, то винесли 207. Віртц велїв заковувати бранцїв у кайдани, часом по кілька душ до купи і начіплювати на них важкі гарматні кулї по 30 фунтів, і всякі иньші муки вигадував їм собі на втїху. Одного бранця доти топтав і бив чобітьми, поки не вбив. Найбільша втїха йому була, як бранції тїкали. Тодї він пускав за ними на здогінції собак. Ті знаходили втїкачів і задавлювали. Більш як тринацять тисяч бранцїв загнав на той сьвіт самий Віртц. Та й иньші доглядачі не дуже були кращі. Багато тисяч людей з північного війська полягло не в бою від кулї, а замучено їх забравши в неволю.

Уже чимало людей у північних державах ремствувало на Лїнкольна, що війна така довга, що багато людей полягло. У військо йшли вже дуже неохоче, грошей давати не хотїли. Лїнкольнови так скрутно приходило ся, що иньший може давно-б кинув справу, а він не кидав і стерплював усї докори й нарікання, бо зважив ся довести почате дїло до кінця. Він уже визволив з неволї чотири мілїони людей і тепер хотїв утихомирити „незгоду в домі“ і вирятувати свою країну, щоб не розшматували її свої-ж дїти. Хотїв не дати змоги плянтаторам завести рабську державу. І він просто й сьміливо йшов до своєї мети і иньших закликав так робити. Одного разу після великого бою на тому-ж полї, де били ся, сьвячено місце на кладовище, щоб ховати побитих. Тут був і Лїнкольн, і він сказав:

— Як наші предки засновували сю державу, то вони зробили заповіт, щоб народ у нїй був завсїгди вільний, і щоб усї мали однакові права. Тепер у сїй державі велика братня війна, і вона покаже нам, чи довговічня та держава, що має такий заповіт. Ми зібрали ся тут, на сьому полї, щоб посьвятити його і поховати тих, що віддали своє житє за других. Ми се зробимо, але-ж дужче посьвятити, нїж його вже посьвячено, ми не можемо, бо ті, що на ньому полягли, вже посьвятили його своєю кровю. Ті слова, що тут казано, люде скоро забудуть, а того, що тут зроблено, не забудуть нїколи... Нам,

живим, треба віддати своє житє на те діло, за яке отсї мертві віддали свою кров, нам треба повчити ся в них і не шкодуючи сили робити те діло, за яке вони тут полягли. Мусимо засьвідчити, що вони полягли не дурно, що наш народ з божої волї буде завсїгди вільний і сам порядкуватиме свій державний лад так, як йому буде краще.

Почав ся вже й 1864-й рік, а війна все тягла ся. З початку того року Лїнкольн зібрав ще 500 тисяч вояків і настановив начальником над військом ґенерала Ґранта. Сей ґенерал добре знав військову справу, і під його приводом північному війську стало все дужче щастити. А тут саме вийшло чотири роки, як вибрано Лїнкольна президентом, треба було знов президента вибирати. Люде невдоволені з довгої війни казали, що нехай уже ті південні держави будуть собі нарізно, аби швидче скінчила ся війна. І багато вже стало таких, що не хотїли Лїнкольна, а поставлено кандидатом Мак-Клелляна, маючи надїю, що він спинить війну.

А тим часом північне військо здобуло найважнїщу кріпость на пiвднї і все побивало плянтаторське військо. Тодї вже знов ті, що нарікали на Лїнкольна за війну, почали казати, що таки треба довести дїло до краю. І їх кандидат тепер уже казав, що треба прилучити південні держави, але-ж рабство в них щоб таки було. А Лінкольн усе за одно обстоював: щоб не розривати держави, та щоб навіки скасувати рабство. Роздумавши ся виборцї таки виставили Лїнкольна кандидатом і він сказав у своїй промові, що се добре, бо незручно переміняти президента, як війна ще не скінчила ся, і він ще не впорядкував того, що думав упорядкувати, а тільки порозпочинав.

— Я, звісно, не думаю, — казав він, — що люде, виставляючи мене кандидатом, показують тим, що вважають мене за найкращого чи за розумнїщого чоловіка у всїй державі. Я думаю тільки, що незручно перепрягати конї переїздючи річку, і що вони не вважають мене за таку вже нікчемну коняку, що й серед річки годить ся її перепрягти.

Мабуть Лїнкольна вибирано вдруге президентом не через те тільки, що не годить ся перепрягати коня серед річки, бо за него тепер голосувало 2,213,035 виборцїв, — на 356,583 душ більше, нїж при першім виборі.

В цьвітнї 1865 року північне військо здобуло ще два міста — Річмонд та Пітерсборо. Як узято Річмонд, найголовнїще місто в південних державах, то другого дня поїхав туди Лїнкольн. І як приїхав, то зараз обступили його визволені Неґри і як дїти виявляли свою радість: сьміяли ся, скакали, плакали й кричали: „Хвала Богу! Президент Лїнкум прийшов!“ Одна стара жінка вздрівши Лїнкольна склала побожно руки й сказала:

— Спасибі тобі, Господи Ісусе, що поміг менї побачити президента Лїнкума.

Лїнкольн радів безмірно, що „велике горе“, війна доходить до краю. А радїти було чого, бо за ті чотири роки країна справдї зазнавала тяжкого горя: багато людей повбивано, покалїчено, міста, села поруйновано. Гроші державні всї витрачено, ще й задовжила ся держава мало не на два тисячі мілїонів долярів. Та Лїнкольн думав: „Найбільше лихо, що побито людей: їх уже не вернеш, а те все владнаємо, аби тихо стало в державі“.

Над тими людьми, що наробили стільки лиха, над повстанцями Лїнкольн не хотїв мстити ся, караючи їх. Він наказав своїм ґенералам не карати нїкого, а як повстанцї кидають зброю, то вони знов стають синами свого рідного краю і можуть вільно йти до дому. Президент південних держав Джефферсон Девіс був у Річмондї. Перед тим, як узяти се місто, ґенерал Шерман питає Лїнкольна:

— Пане президенте! Що менї робити з Девісом? Чи взяти його, чи хай тїкає?

А Лїнкольн каже;

— Що менї вам на се сказати? В Сангамонськім окрузї жив один проповідник. Він нїчого сам не пив: нї горілки, нї вина, нї пива і проповідував, щоб і люде не пили. От одного разу довго він їхав верхи, а було душно. Він дуже втомив ся і заїхав до свого друга відпочити. Той зараз зробив йому лїмоняду (напій з цукру і цитрини), а наливаючи в склянку питає:

— А може крапнути сюди чого міцнїщого, щоб вам покріпити ся?

— Нї, — каже проповідник, — у мене вже така постанова, щоб нїколи не пити такого, що опяняє.

А потім глянувши на пляшку:

— Але-ж я думаю, — каже, — що як би ви могли так зробити, щоб я не бачив, як воно крапне, то се би нї трохи мене не засмутило.

— Отак і я скажу, як той проповідник: Я повинен вам сказати, щоб ви не дали Девісови втекти. Але як що ви позволите йому втекти так що я сього не знатиму, то се нї трохи мене не засмутило-б.

Як узято Річмонд, то Девіс утїк.

Еге, Лїнкольн не хотїв карати найголовнїщого повстанця і попустив йому втекти. А повстанцї, відколи його вперше вибрано президентом і до сього часу не покидали думки вбити його. Лїнкольнови раз-у-раз присилано листи з погрозами, що його вбють, як що він не кине війни і не заведе знов рабства. І мінїстрів його теж лякано. Приятелї просили Лїнкольна берегти себе, не ходити всюди. Се йому часто казано, і одного разу врештї він виняв цїлу купу листів і сказав:

— Гляньте, скільки листів, і в кождому страхають мене тим, що вбють. Як би на них зважати, то й жити не можна було-б. А я так собі думаю: мене що дня дуже легко можна вбити, і як що який зрадник схоче се зробити, то вже я не вбережу ся. Так чого-ж про се й думати, на що ховати ся і турбувати ся?

І він справдї не ховав ся, а робив своє дїло сьміливо, не зважаючи нї на які погрози.

Д. 9 цьвітня знов була велика баталїя, але вже остання. Північне військо подужало, і війна скінчила ся. Лїнкольн досяг своєї великої мети; його край не розірвано на двоє і рабство було скасоване на віки.

XVI. Яким був Лїнкольн президентом.

Президентови дуже багато всякого дїла, а як почала ся війна, то його аж надто багато стало. Та Лїнкольн хоч і який заклопотаний, але завсїгди був до всїх привітний і ласкавий, завсїгди розмова його була весела, із приказками та з жартами. Людей до нього приходило дуже багато, і він кождого вислухав і робив усе, що міг зробити.

Одного разу бачить Лїнкольн, стоїть серед людей хлопя років тринацять, дуже змучене на погляд. Лїнкольн приязно питає:

— А тобі, хлопчику, чого треба?

— Я, — каже, хлопець — довго нездужав, лежав у шпиталю, а отсе трохи видужав, так прийшов до вас, пане президенте, може ви чим зарадите мене?

— А з ким ти живеш? — питає Лїнкольн. — Є в тебе батько й мати?

— Нїкого нема. Батька на війнї вбито, і мати вмерла. Братів не маю, нїкого нема — сказав хлопець і заплакав.

І в Лїнкольна забренїли сльози на очах. Він спитав:

— Чи не міг би ти продавати ґазети?

— Нї, — каже хлопець, — я ще слабий, не здужаю ходити. А лїкарь не дозволяє довше лежати в шпитали. А в мене нї хати, нї грошей нема, — куди-ж я тепер піду?

Лїнкольн написав записку, віддав хлопцеви і сказав, куди з нею піти:

— Там, — каже, — тобі добре буде.

Хлопець пішов веселий, бо знав, що тепер йому буде добре, бо за него піклуєть ся президент Лїнкольн.

Якась жінка прийшла й розказала, що її чоловік і всї три сини пішли до війська. Чоловіка недавно вбито. Тепер я сама занедужала, не можу робити, то прийшла просити, щоб пустили менї старшого сина з війська.

Лїнкольн пильно на неї подивив ся і сказав:

— Так, ви віддали все, що мали найдорожчого, і вам повинні тепер вернути сина.

І він зараз написав наказ, щоб пущено з війська її найстаршого сина.

Через тиждень нещасна жінка прийшла знову і сказала Лінкольнови, що вже старшого її сина вбито. Тоді Лїнкольн сказав:

— Я знаю, чого ви хочете просити; я зараз напишу наказ, щоб вам пущено другого сина.

Він написав наказ і віддаючи його жінції сказав:

— Тепер ми з вами поділили ся: один син вам, а один нам. Так буде по правді.

А бувало й так, що справді прийде чоловік за якою дурницею, і Лїнкольн марнує дорогий час слухаючи його. От, напримір, приходить один чоловік і розказує:

— Пане президенте! Вояки забрали в мене коня і от стільки сїна, — так розберіть моє діло і нехай менї заплатять.

Лїнкольн усьміхнув ся й каже:

— Ви менї нагадали одну історію. У мене був один знайомий чоловік, капітан із пароходу. Він завсїгди сам переводив парохід через пороги. От одного разу йде парохід через поріг. Хвиля його кидає страшенно, і капітан з усеї сили держить стерно та пильнує, що не кинула хвиля пароходом об скелю. Коли підбігає хлопець, сїпає його за одежу і кричить: „Пане капітане! Спинїть на хвилинку парохід: я впустив у воду яблуко!“ Бачите, як би я сам розбирав кожду таку справу, як отся ваша, то діла стало-б на двацять президентів. Там і без мене є кому розібрати і вас удовольнити.

Негарним людям Лїнкольн не потурав. Одного купця, що торгував невільниками, посаджено в тюрму, ще й оштрафовано на тисячу долярів. Як уже він відсидїв у тюрмі, то написав до Лїнкольна, просячи, щоб йому прощено грошеву кару, бо, — каже, — не маю змоги заплатити, і менї звелено за неї ще в тюрмі відсидїти, так дозвольте не відсиджувати Лїнкольн прочитав листа і сказав:

— Можна простити навіть душогуба. Але такий чоловік, що їде в Африку, хапає там дїтей і продає їх у довічне рабство, такий чоловік гидкійший за найлютї-

шого розбійника. Хоч би йому довело ся весь вік просидіти в тюрмі, то я все-ж йому не дарую кари.

Лінкольн дуже повставав проти кари смерти і нїколи не підписував таких присудів. Ось як оповідав про се один ґенерал: У мене першого тижня втекло з війська 24 вояків. Їх піймано, і військовий суд присудив їх порозстрілювати. Присуд послано президентови до підпису, але він не підписав. Тодї я сам поїхав до него й кажу: „Пане президенте! се конче треба зробити, а то військо не слухатиметь ся". А він менї відказав: „Ґенерале! Вже й так багато вдів у нас плаче. Не вимагайте, щоб через мене їх ще побільшало, бо я сього не зроблю". Так і не підписав, і зістали ся ті двацять чотири вояки живі.

А один ґенерал кинув службу через те, що Лїнкольн не схотїв підписати смертного присуду воякам.

І бувши президентом Лінкольн жив дуже просто, а синам своїм казав: „Не пийте, не куріть, не жвіть тютюну, не лайте ся, не грайте в карти, не кажіть неправду, любіть Бога, людей, правду та добро, і будете щасливі".

XVII. Смерть Лїнкольнова.

Війна скінчила ся. Д. 11 цьвітня 1861 р., як вона починала ся, повстанцї здобули форт Самтер, зняли з него державну коругву Північно-Американської Спілки і замісь неї вивісили свою. Минули чотири тяжкі роки і тепер, д. 14 цьвітня 1865 року, прийшла у Вашінґтон звістка, що на фортї Самтер знову висить коругва Північно-Американської Спілки. Радість у Вашінґтонї була велика, і той день ознаймлено великим национальним сьвятом.

Веселощів усяких багато роблено людям у той радісний день, а ввечір була в театрі вистава і на ній мусїв бути президент. Він приїхав у театр із жінкою, з одною. знайомою панночкою і її родичем майором Ратбоном Президентови приготували велику льожу біля сцени, а над нею спереду була державна коругов. В театрі було

повно людей. Як приїхав Лїнкольн, то його витали щиро й радісно. Він сїв на кріслї поруч із жінкою. Почала ся вистава. Всї дивили ся на сцену. В театрі тихо, тілько на сценї актори розмовляють. І нараз гукнув вистріл, і Лїнкольн упав. За його кріслом стояв якийсь чоловік із пістолем. Майор Ратбон схопив його, але він кинув пістоль і хотїв ударити майора великим ножем у груди. Майор випустив злочинця і затулив ся рукою, тодї злочинець скочив на загородку в льожі і з неї стрибнув на сцену, відірвавши острогами шматок коругви. Він упав, але зараз ісхопив ся, скрикнув, що се пімста за південні держави, кинув ся за сцену, вибіг з театру, скочив на коня і втїк. Усе те зробило ся за одну хвилинку.

Лїнкольн лежав непритомний: куля пробила йому голову.

За одну мить зникла в театрі веселість і всїх обняв тяжкий смуток та жаль. Лїнкольна перенесено з театру у чиюсь хату поблизу і там його положено. Лїкарі оглядїли рану: вона була смертельна. Вся сїмя його була тут. Посходили ся мінїстри, приятелї. Він лежав спокійно з зажмуреними очима, непритомний. Перед сьвітом він умер.

У Вашінґтонї запанував загальний смуток. Державні коругви всюди спущено і все вбрало ся в чорне. Смуток запанував по всїй великій країнї, бо мілїони людей заплакали за Лїнкольном.

Тїло його лежало в конґресовій салї, і люде йшли в останнє поклонити ся свойому батькови (так його звано). Тяжко сумували за ним білі люде, а ще тяжче може сумували чорні. З усїх країв сьвіта присилано листи, повні жалю й смутку, бо всї розуміли, що смерть Лїнкольнова — всесьвітня втрата.

Спершу хотїли були поховати його в Вашінґтонї. Але рідна держава його Іллїнойс вимагала, щоб його привезено туди. Так і стало ся.

Д. 19 цьвітня сумно задзвонили дзвони у Вашінґтонї і по всїй рідній землї Лїнкольновій. То вся країна правила по ньому похорон. Положено тїло в труну і повезено його в Іллїнойс, повезено тією вулицею, якою він ішов у Білий Дім, щоб стати президентом.

Ще не довезено тїла, як піймано душогуба. То був актор Бут. Його наздогнали й хотїли взяти. Але він ускочив у якусь будівлю, замкнув ся і не хотїв віддати ся воякам. Тодї його застрілили. У нього знайдено папери і з них виявило ся, що він не сам намислив лихе дїло: багато людей з плянтаторської партиї змовили ся вбити Лїнкольна і всїх мінїстрів. Але вбито самого Лїнкольна і ще поранено його секретаря, а більш нїкого не займано.

Тїло Лїнкольнове привезено в Спрінґфільд, туди, де він прожив найспокійнїщий, найлюбіщий час свого житя. Сотнї тисяч людей прийшли туди і принесли квітки йому на труну. Д. 4 мая його поховано.

На зеленому кладовищу в Спрінґфільдї тихо лежить те, що було смертне в Лїнкольнї. Імя-ж його зостало ся на віки безсмертне, бо заслужив він се своїми дїлами й своєю смертю.

P. Marcinkowski
Warka 6.07. 2007
10.00

162. Забобони та ворожбитство . . . . 40 сот.
163. Про шпихлїрі и крамницї, нап. д-р К. Левицкий . 24 „
167. Ганс Еґеде . . . . 20 „
168. З Маркіянової спадщини . . . . . . 30 „
169—170. Про каси позичкові і щадницї . . . 30 „
171. Наші дїти . . . . 20 „
172. Пан Кригулець . . . . 20 „
173—174. Кобзар Т. Шевченка ч. І. (оправлений) . . 50 „
175. Народно-руский катехизм . . . . . 12 „
178—179. Сад при хатї . . . . 30 „
181. Д-р Омелян Огоновский . . . . . . 30 „
182. Про вільні землї . . . . 16 „
183. Про ґрунтовий катастер . . . . . . 10 „
208—209. Як ходити коло хорих . . . . . 50 „
210. Новий процес цивільний . . . . . . 40 „
211. О нових податках особистих . . . . . 40 „
214. Добра порада . . . . 12 „
215—216. У пятьдесяту річницю знесеня панщини . 50 „
217—218. Образ тьми і сьвітла . . . . . 40 „
219—220. Про обірник і инші навози . . . . 40 „
221—222. Сотні роковини народного письменьства . . 32 „
223. Богдан Хмельницкий. Часть II. . . . . . 24 „
227. Про Вука Стефановича Караджича . . . . 24 „
228—229. Розмови про держави і народи Европи . . 40 „
230. Батько Петро і его дїти . . . . . . 20 „
231. Дещо про молоко . . . . 20 „
232—233. Приписи для оглядачів худоби і мяса . . 40 „
238. Старорускі Оповіданя . . . . . . 40 „
240. Спілки для ощадности і позичок . . . . 40 „
241. Ярема. Оповіданє з запорожского житя . . 25 „
242. Ради і пересторогы для хлїборобів . . . 25 „
243—244. Книжка приказок . . . . . . 40 „
245. Про спис людности. Старорускі оповіданя. . . 20 „
246—247. Юр. Федькович. Фармазони і поезиї . . 40 „
248—249. Календар на р. 1901 . . . . . . 60 „

II. Видавництва, котрі „ПРОСЬВІТА“ закупила або даром дістала:

1. Непропаща сила, д-ра І. Пулюя . . . . . 80 сот.
2. Сербські думи і піснї . . . . . . 2 кор. — „
3. Вечери на хуторі, повісти Гоголя, 2 томи . . 1 „ 30 „
4. Дещо про сьвіт Божий . . . . 30 „
6. Іван Гус Шевченка, муз Лисенка (на фортепян) 1 „ — „
7. Поезиї В. Масляка . . . . 2 „ — „
8. Марко Вовчок ч. II. . . . . 50 „
9. Проскурка, Юр. Федьковича . . . . . 10 „
10. Військова такса . . . . 30 „
11. Про вивлащене під зелїзницї . . . . . 60 „
12. Портрет Т. Шевченка . . . . . 1 „ — „
13. Скажім собі правду в очи . . . . . . 20 „
14. Драматичні твори Григ. Бораковского . . 2 60 „

19. Про вибори до сойму (друге видане) . . . . 36 сот.
20. Про вибори до ради державної . . . . . 20 „
21. О позичках . . . . 16 „
23. О опікунах та кураторах . . . . . . 12 „
29. Устиянович, Ярополк, драма . . . . . . 20 „
34. Історичні монографії, М. Костомарова . . . 4 „ 30 „
35. Княжий період Руси-України. Г. Іловайский ч. І. 3 „ 12 „
36. „ „ „ ч. ІІ. 3 „ 70 „
37. Учебник сьпіву, Ів. Кипріян . . . . . 1 „ — „
39. Богдан Хмельницкий. М. Костомарів, 3 томи . 10 „ — „
45. Люборадскі, повість А Свидницкого . . . . 60 „
53. Юрій Горовенко . . . . 80 „
54. Наука о товарах, К. Кахникевича . . . . 50 „
56. Гайдамаки Т. Шевченка. . . . . 40 „
57. Коляди і щедрівки . . . . 24 „
58. Велика народописна карта Руси . . . . 6 „ — „
59. Історія Скиту Манявского. д-ра Целевича . . 2 „ 40 „
60. Паньщина д-ра Ів. Франка . . . . . . 60 „

III. Молитвеники.

1. Народний молитвеник для дітей V. вид. а) в звич. опр. 60 сот.; б) в ліпшій опр. 50 сот. . . . 70 „
2. Великий народний молитвеник в звичайній оправі брошурований: 1 кор. 20 сот. а оправні по 1 кор. 80 сот. 2 кор. 40 сот. на велін. папері брошур. 1 кор. 40 сот. оправний . . . . 3 кор. 20 „

IV. Формулярі.

1. Дневник касовий, одна лібра . . . . . . 80 „
2. Книга довжників, одна лібра. . . . . . 80 „
3. Книжочка для позичаючого, 100 пр. . . . 4 кор. — „
4. Книжочка вкладкова (щаднича) 100 прим. . . 6 „ — „
5. Запис або скрипт, 100 пр. . . . . . . 2 „ 50 „
6. Книжка товарова для крамниць, лібра по . . . 80 „
7. Книжка касова „ „ . . . . 80 „
8. Спис членів, лібра по . . . . 80 „
9. Повновласть процесова, одна лібра . . . . 80 „
10. Позов в справах дрібних, одна лібра по . . . 50 „
14. Грамоти членьскі читалень „Просьвіти“, пр по . . 04 „
15. Дневник для кас щаднично-позичкових лібра . . 80 „